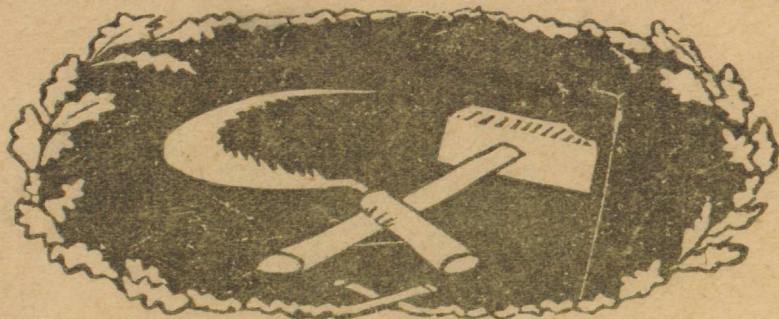

POLIITILISE KIRJAOSKUSE KÄSIRAAMAT

ARHIIV-**PETROGRAD**
RAAMATUKOGU
H. LEOKE 1922

Arhiivfond

POLITIILINE KIRJANDUS № 5

Kõigi maade töölised, ühinege!

ARHIIV-
RAAMATUKOGU
H. LEOKE

P. KOVALENKO

POLIITILISE KIRJAOSKUSE
KÄSIRAAMAT

TÖLKINUD P. PETERSON

(KOLMAS TAIENDATUD JA PARANDATUD TRÜKK)

H. LEOKE VILJANDIS
Arhiiv-raamatukogu

EESTI KIRJASTUSE ÜHISUS, PETROGRAD 1922

SE 12632

E NSV
Riiklik Raamatukogu

S 19257

EESSÖNA.

Käesolev raamat on lühikese aja vältel õige laialiselt üle Venemaa tähelepanu avaldanud.

Meil vajavad töörahva liikmed alaliselt säärast raamatut, mis lihtsalt ja selgelt võiks neile pildi anda praegusaegse ühiskonna elu algteaduste kohta. Kahjuks pole meil seni veel mitte säärast raamatut ilmunud, kuigi käesoleva raamatu esimene trükk aastat paar tagasi Vene keeles ilmus.

P. Kovalenko lühike töö, mis rahvalikus keeles kirjutatud ja mille alalhoidmise eest ka tõlkimisel iseäranis hoolitsesin, on üks sisukamatest raamatutest, mis annab töölistele ja talupoegadele algteadmisi üleelatava klssivõitluse ajajärgu kohta. Teda võib, kuu üht paremat raamatut, ka kõigile õpetajatele soovitada, et nad selle raamatu kaasabil katsuksid I astme koolide vanematele õpilastele poliitilisi teadmisi edasi anda.

Meil on Eesti keeles varemaltki üks ja teine sisukas töö ilmunud, nagu „Kommunismi aabits“ ja „Ülemineku ajajärgu ökonomika“ jne, mis meie töörahva silmaringi on laiendanud, kuid mõlemad, iseäranis viimne, on säärasele inimesele iseäranis raske, kes ei ole varemalt poliitilisi algteadmisi mitte kusagilt saanud. Just neile kõigile soovitada P. Korolenko raamatut „Poliitilise kirjaoskuse käsiraamat.“

5/IX 1922 a.
Petrograd.

Tõlkija.

KAPITALISM.

Meie esivanemad. Mitte alati ei elanud inimesed nii, nagu elab praegusaegne inimene. Kord oli aeg, kui meie esivanemad ligikaudu sugugi *ei erinenud* oma elu kuju poolest teistest loomadest, kes karjana elasid.

Nad hulkusid piiritutes orgudes ja mägedes, otsides omale toitu, mida neile viletsalt andis loodus, langesid väiksete metsloomade pääle ja kaitsesid ennast suurte metsloomade pääletungimise eest. Isegi oma välise näo poolest olid paljud meie esivanemad rohkem ahvi, kui praegusaegse eurooplase sarnased; tugev kehaehitus, suured, tugevad jalad ja käed, kitsas ja väike otsaesine ja määratud suurte hammastega lõualuud.

Siin ei ole veel inimest ja inimeste ühiskonda. See on kahejalgsete (inimestekujuliste) olevuste *kari*, mis neid arusaamatult (instinktiivselt) ühendas ühiseks võitluseks oma olemasolemise, enesekaitse ja siginemise eest.

Tõeliselt nimetatakse inimeseks looma, kes teeb tööriista ja see ongi iseäralduseks, mis teda teistest loomadest eraldab.

Esimesest tööriistast, kus kivi ja kepp ühendati, algabki inimeste ühiskonna ajalugu.

Ning paljud aastatuhanded läksid enne mööda, kui inimeste ühiskond jõudis oma algaegsest metsikust seisukorrast välja ja sai niisuguseks, missugusena tunneme teda praegusel ajal.

Praegune ühiskond nimetatakse *kapitalistlikuks* ehk *kodanlikuks*. Missugused on selle ühiskonna silmapaistvamad jooned?

Määramine. Kapitalistlikuks nimetatakse niisugune inimeste ühiskond, kus on *päämised* valmistusabinõud (vabrikud, tehased, maa, kaevandused, söekaevadused, raudteed jne.) *üksikute inimeste* ehk nende väiksete gruppide *eraomandus* ja

on nende omanikkudele *palgatöölise kurnamise abinõuks*, ehk tööta saadud sissetuleku (kasu) saamise abinõuks. Nende kurnamisabinõude omanikud nimetatakse kapitalistideks ehk kodanlasteks.

Kapitalismi arenemine.

Kapitalistlik ühiskond on juba aastasajad vältanud; XV aastasaja lõppu võib kapitalistliku ühiskonna sündimise aastasajaks lugeda.

Vabrikute ja tehaste tekkimiseni, kus sajad ja tuhanded *palgatöölised* töötavad, seisib ühiskonna majapidamine, kogu valmistus, *väiksetest iseseisvatest* majapidajatest koos, kus peremees ise ehk ta üheskoos mõne *õpipoisi ja selliga* valmistab väikse hulga kaupasid *ligemal turul* müümiseks.

Agal kohalik turg ei ole suur. Õige ruttu jõuab aeg, kui käsitöölise poolt turule viidud kaubad ostjat ei leia, s. o. ei leia inimest, kes tunneks nende järele tarvidust ja ostaks neid asju.

Käsitöölised elavad raske aja üle: nad töötasid, kulutasid oma abinõusid, kuid elada ei ole millegiga; saapaid ehk laudu juba ei hakka sööma.

Sellest seisukorrast on ainult üks väljapääsemise tee: oma kaubad viia sinna turule, kus tuntakse nende järele tarvidust. Aga selleks *on vaja erilisi inimesi*, kes ostaksid käsitööliselt kaubad üles ja viiksid neid sinna, kus võiks neid müüa. Ilmuvad *kaupmehed*, kes teevadki sellega tegemist. Aga sarnase asjaga, nagu on ostmine ja müümine, ei või nad ainult säärase kunsti armastamise pärast tegemist teha. Ka nad tahavad süüa, juua, iideid jne. Ning kauplemisele asudes võtavad nad säält omale teatud osa, — sissetuleku.

Missugusel viisil saadakse see sissetulek?

Kaupmees, kui ta kaupasid käsitööliselt ostab, *ei maksa* (võtab omale) käsitöölise *kogu* tööd välja, *ostab odavamalt*, kui need kaubad käsitöölisel *endal maksavad*. Aga ta müüb kallimalt, kui ostis.

Seesama ongi kaupmehe *sissetulekuks*, tema kasuks ja mida suurem see vahe, seda suurem on kaupmehe kasu. Siit on selge, et kaupmel on tulukam odavamalt osta ja kallimalt müüa. Käsitöölise tööd omale võttes, tema eest mitte välja makstes, *saabki kaupmees samaks kapitalistiks*, ta kurnab käsitöölis. Mida tihemini käsitöölise kaupmehe-kapitalisti poole pöörab, mida

kaugemal turg käsitöölisest asub, seda suurem on tema rippumine kaupmehest.

Kaupmees annab käsitöölisele raha ja muidugi tema tulevase töö arvel, toob talle tooresainet, tööriistu jne. Kuid pärastpoole hakkab ta ise ka käsitöölise valmistusse segama, sundides teda sääraseid kaupsid valmistama, missuguseid on kaupmel tema kaubaasjades vaja. Siin kaotab käsitööliline juba oma endise iseseisvuse ja muutub ligikaudu palgatööliseks. Niiviisi *paenutab* kaupmees paljuid käsitöölisi oma alla. Majanduse niisugune süs teem nimetatakse *kodukapitalistlikuks*.

Järgmine arenemise järk seisab selles, et kaupmees-kapitalis kogub kõik oma alla paenutatud käsitöölised ühte suurte töökotta kus nad töötavad peremehe tööriistadega kaupmehe enese ehk tema töökoja palgatud juhataja juhatusel. Siin ei esine kaupmees mitte enam kaupmehe osas, vaid tööstusliku kapitalisti-ettevõtjana.

Töölise ühendamine ühte töökotta vähendab kütte, valgustuse jne. kulusid. Pääle selle on siin võimaline töölise vahel tööjaotust kindlaks teha, mis tähtsal määral tööviljakust suurendab kapitalistile on see tema kasu suurendamine. Kuid temal ei ole pääle selle midagi muud vaja.

Esialgne Kuid see ei ole veel suurkapitalistlik valmistus. Viimne ei võinud ilma niinimetatud *esialgse kuhjamise* protsessita tekkida ja areneda.

Mis see on?

Suurkapitalistlikuks valmistuseks on tarvis: 1) et ettevõtjal oleks küllalt suur hulk raha tooresaine, tööjõu, tööriistade, ettevõtte sisseseade ostmiseks ja 2) et ühiskonnas oleks töökäed, kes oleksid oma majapidamisest vabad ja keda võiks osta (palgata) töötamiseks ettevõttes.

Need tarvilised tingimused loodi kapitaali ajajärgul.

Tarviline rahaline kapitaal saadakse käsitöölise ja talupoegade kurnamise tagajärjel, kuid *pääsasjaliselt* Ameerika, Afrika, Aasia mahajäänud barbaarsete suguharude petmise, avaliku sõjaväelise *röövimise* ja orjakauplemise tagajärjel.

Iseseisvad käsitöölised ja talupojad, kes jäid vaeseks, olid selleks vabaks tööjõuks, kel ei olnud elu ülevõlpidamise oma abinõusid ja olid seega kapitalistliku majandusele tarvilised.

See ongi suurkapitalistliku valmistuse tarviliste tingimuste loomise protsess ja nimetatakse *esialgseks kuhjamiseks*. Kapitalistlik ühiskond maksab inimesoole kallilt... Tuhanded ja miljonid inimeste elud.

Töölised. Kapitalistlikus ühiskonnas ei ole suurel osal inimestel oma valmistusabinõusid. Neil ei ole midagi muud päale *töökätte* ja oskuse nendega töötada. Et mitte nälja tõttu ära surra, tuleb töölisel vabrikusse ehk tehasesse kapitalistijuure tööle minna ehk, nagu räägitakse, oma *tööjõudu müüa*.

Kui kapitalist palkab oma ettevõttesse töölisi, siis ei tee ta seda sugugi helduse tõttu, et nende häda ja nälga vähendada. Kapitalist mõtleb sellest kõige vähem. Temal on tarvis kasu ja seda võib ta ainult sel teel saada, et töölisi omale tööle palkab. Kui kapitalist palkab töölisi kurnamiseks, siis võtab ta tihti häätégija ehk „töelise isa“ hääsüdamliku seisaku.

Kurnamine. Mitte kapitalist ei toida töölisi, vaid kapitalisti toidetakse palgatöölise tööst.

Kuidas see sünnib?

Muidugi mitte tööliste hääl tahtmisel. Kapitalist, palgates öölisi, maksab neile tööpalka; maksab niipalju, kuipalju on tarvis et nad nälja tõttu ära ei sureks ja päästaksid ka näljast oma perekonna. (Sest ka töölise lapsed on kapitaali tulevased tööorjad!)

Kapitalisti juures töötades valmistavad töölised palju rohkem töösaadusi, kui nad kapitalistilt tööpalga näol saavad. Palgatud tööline ei tööta ainult kapitalistilt-peremehelt saadud tööpalga eest, vaid töötab ka üle selle, töötab, ise selle eest mitte midagi saades.

Oletame, et töölisel on tarvis oma ülevalpidamiseks 50 rubla päevas. Selle summa eest palkabki kapitalist töölise. Viimne töötab 10—12 tundi, aga oma 50 rubla eest töötab ainult 5 tundi, kuid ülejäänud aja 5—7 tundi töötab juba kasu loomiseks kapitalistile.

Kui tööline töötaks sääl 5 tundi, s. o. niipalju, kuipalju on vaja, et ainult saadava tööpalga eest töötaks, siis ei oleks kapitalistil võimaline oma majapidamist ajada, töölisi palgata ja neile maksta. Siis ei oleks kasu ja ei oleks ka mingisugust huvi majapidamise asjaajamiseks. Kuid kapitalist teab, mis tema teeb, kui ta

palkab töölisi. Ta teab, makstes töölisele 50 rubla päevas, et ta saab need 50 rubla ja veel sama palju ehk veel rohkem tagasi.

Tööliste töösaaduste niisugune omandamine nimetatakse *kurnamiseks*. Töölisi kurnatakse, kapitalistid kurnavad. Selle kurnamise tagajärjeks ongi kapitalisti kasu — tema sissetulek.

Kapitalisti all töötab palju töölisi ja igalt ühelt saab tema teatud sissetuleku, kuid selle üleüldine summa on nii suur, et see annab talle võimaluse lossisid ehitada, rikkaliselt elada, kusjuures ei tea ta, mis on nälg ja külm.

Kuid kapitalist ei „söö“ kogu oma sissetulekut ära. Tema tarvitab osa sissetulekust oma valmistuse laiendamiseks, mis omakord suurendab kapitalistliku kasu üleüldist summat.

Kui hästi ka ei oleks kapitalistlik ettevõtte sissesäetud, aga kui sääal ei töötaks palgatöölised, kui sääal *ei kurnataks* inimeste tööjõudu, siis ei saaks kapitalist *mingisugust kasu*.

Mida *pikem* on tööpäev, mida *väiksem* on tööpalk, seda rohkem on *tasumata tööd*, seda suurem on *kapitalisti kasu*. Tööliste ja kapitalistide huvid *ei ole* ainult mitte ühetaolised, *vaid otse üks-teisele vastupidised*.

Talupoegade seisukord.

Töötav talurahvas on selles ühiskonnas, kus *valitseb* kapitaal, äärmiselt raskes seisukorras. Maad on vähe, maa on halb, kuid kodanlik riik võtab iga-suguseid maksusid, võtab soldatisi ja sunnib viimseid kodanluse huvisid kaitsma.

Töölikkude talupoegade majapidamine läheb järg-järgult kokkuvarisemise poole, vaeseneb ja nad on sunnitud ajutiselt mõisniku juure ehk ligemasse vabrikusse ja tehasesse palgatööle minema, kuid paljud viskavad täiesti oma majapidamise maha ja lähevad linna, suurendades niiviisi proletariaadi ridasid.

Organiseerimatus.

Kapitalistlik ühiskond seisab koos *üksikutest* (isiklikkudest ehk ühendatutest) organiseeritud ettevõtetest, kuid ta ei ole *tervikuks* organiseeritud, sest iseseisvate üksikute ettevõtete (ehk nende ühenduste) vahel ei ole mingisugust sidet, pole ka ühtlast majanduslikku plaani, ühtlast juhtimist kõigi kapitalistlikkude ettevõtete jaoks.

Kõik valmistavad turu, tundmatu ostja jaoks ja üksik kapitalist ega ka mitte nende ühisused ei tea, missugune tarvidus on nende kaupade järele ja kui palju võivad nad neid müüa.

Võistlus. Igaüks püüab kõik oma kaubad ära müüa ja seepärast tekib kapitalistide keskel võitlus ostjate ja turu pärast, see on *võistlus*.

Kriis. Kasu tagasihutamine tekitab kapitalisti juures püüet võimalust mööda rohkem kaupasid valmistada. Jõuab aeg, kus suur hulk valmistatud kaupasid ei leia ostjat, kaup seisab, valmistuse kulud ei saa tasutud; kapitalistid saavad kahju. Tööstuslikus elus jõuab vapustus, mis nimetatakse *tööstuslikuks kriisiks*.

Väiksemad ettevõtted sulutakse täiesti, teised sulutakse ajutiseks, aga ligikaudu kõik vähendavad valmistust. Töölisi lastakse tuhandatena lahti.

Töölistel jõuab pikaldase tööpuuduse ja äärmiselt terava viletsuse raske aeg; päälegi on see sel ajal, kui kapitalistide ladud ja turg on kaupadega, laialiselt tarvitavate asjadega, täidetud.

Kriis, mis algas kapitalistliku majanduse ühest harust, laguneb aegamööda laiali ja rikub teised harud, mis tihti võtab üldise, üleriikliku ja isegi rahvusvahelise kriisi kuju. Tööstuslik vapustus vältab mitu aastat.

Valmistuse ja tagavarade tuntav vähendamine (ilma nende juuremuretsemiseta) viib järg-järgult teatud tasakaalu juure valmistuse ja turu vahel. Jõuab vaikuse ajajärk, kus juba enam ligikaudu ei ole uusi hukkaminekuid. Pärast tagavarade ärakulutamist tekib jälle kriisi ajal järelejäänud kapitalistliku tööstuse ette võimalus valmistust alustada. Vaikus muutub öitseajaks ja tööpuudus väheneb. Kuid pärast on jälle kriis, vaikus jne. jne.

Kapitalistlikus ühiskonnas on tööstuslikud kriisid kõigi oma järeldustega möödapääsematud, sest see on tema organiseerimattuse järeldus ja selle tagajärg, et kapitalistlik valmistus on kaupade valmistus turu jaoks, valmistus kasude saamiseks.

Töötatööliste tagavaravägi.

Tööpuudus piitsutab töolist mitte ainult siis, kui ilmub äkitselt tööstuslik kriis. Ei. Tööpuudus on kapitalistlikus ühiskonnas töolisteklassi *alaliseks* piitsaks. Teatud osa töölisi, mis suureneb kriiside ajajärgul ja väheneb tööstuste õitseajal, jääb alati väljaspoole tööstust — töötatööliseks.

Väiksete käsitööliste ja talupoegade vaeseksjäänud hulgad on palju suuremad, kui arenev suurkapitalistlik tööstus neid suudab endasse tõmmata ja tööd anda. Vaat see töötatööliste osa sünnitabki valmistuses niinimetatud *tööstusliku tagavaraväde*.

Ning ükski tööline ei ole selle eest garanteeritud, et ta ei sattu selle näljase sõjaväe ridadesse.

Tööstuslikud kriisid, mis aegajalt, nagu hävitavad tormid, kapitalistliku ilma kohal lendavad, tööstuslik tagavaravägi, — kõik see on proletariaadile alaliseks meeletuletajaks tema kindlustust seisukorrast kapitalistliku ülivõimu ühiskonnas ja et selle ülivõimu piirides ei või töolisteklassi seisukorras põhjalist parandust olla.

Iga aastaga kasvab tööliste rahulolemattus oleva kapitalistliku korra vastu ja kasvab ka arusaamine, et tarvis kapitalistlik erandomandus kaotada.

Kapitalistlikud ühendused.

Äge võitlus kapitalistide vahel ostjate ja ülivõimu pärast turul, mille saavutamiseks kapitalistid ajutiseks oma kaupade hindasid alandavad, viib meid selleni, et *kõige nõrgemad* neist, kes ei ole suutelised tekkinud odavuse tõttu oma kaupasid müüma, kannatavad määratud kahjusid, *vaesenevad ja lõpetavad* oma valmistuse. Kapitalistide arv jääb *vähemaks*; nad suurendavad oma ettevõtteid määratud viisil, saades muinasjutulisi kasusid.

Kapitalistide üksikud grupid muutuvad, ühinedes oma majapidamise alal, monopolistideks; nad on turul peremehed, kõrvaldavad võistlejaid ja määravad omale kasulikke hindasid oma valmistatud kaupade pääle. Sääraste ühenduste kõige rohkem laialilagunenud kuju on sündikaadid, trustid ja aktsiaseltsid.

Sündikaadi ja trusti põhivahe seisab selles, et kapitalistid, kui nad ühinevad sündikaati, *ei* kaota oma *iseseisvust*, vaid jäävad endistviisi oma ettevõtete omanikkudeks, täites sündikaadi

üleüldsed määrused turule lastavate kaupade arvu, häduse ja hindade suhtes.

Kuid sündikaat ei piira oma tegevust ainult turutegevusega, vaid tihti saab ta oma kontrolli sisse sündikaati kuuluvate kapitalistide valmistuse üle.

Trustis ei ole isiklike eraomanikke, sest kõik ettevõtted on *kogu trusti* omandused ja ta korraldab igas ettevõttes. Trusti kõiki asju ajab juhatus. Viimne ei määra mitte ainult valmistuse suurust ja kaupade hädust, vaid ka tööpalga, tööpäeva pikkuse jne. Trust kujutab iseenesest üksikute kapitalistide täielist ühendust ühte tervikusse.

Need kapitalistlikud ühendused ei võta mitte ainult tööse ühesuguseid harusid oma alla (näituseks mitte ainult üksi suhkruvabrikante) vaid mitmesuguseid, mis oma vahel valmistusliku protsessiga seotud, kus ühed harud on teistele abiks (näituseks „Teras trust“, mis ühendab terasevalamise ja rauatööstuse tehased, määratud rauakaevandused, söekaevandused jne.).

Need on niinimetatud *kombineeritud* (ühendatud) ettevõtted.

Praegusel ajal on kõigil kapitalistlikkuldel mail kõik tähtsamad tööstusalad (kivisüsi, raud, teras, nahvta jne.) määratu tugevate sündikaatide ja trustide käes.

Et praegusaegset kapitalistlikku ettevõtet ehitada ja tööle panna, mis suudaks võistlust välja kannatada, seks on tarvis suurt rahalist kapitaal. Üksikud kapitalistid ja isegi nende ühendused ei ole mitte alati tarvilise kapitaal peremehed. Siis asutavad nad *aktsiaseltsi* ja puuduva kapitaal saavad nad aktsiate, s. o. osatähtede väljalaskmise teel. Osatäht ei ole hariliselt kuigi suur, sest teda ei omanda mitte üksi keskmine kapitalist, vaid ka jõukas talupoeg ehk käsitöeline. Aktsiate müümisest koguvad aktsiaseltsi asutajad suure summa raha, millest on küllalt selleks, et tööd alata. Aktsia ostja saab oma osa kasust, kui aktsiaseltsi ettevõte säärast sisse toob.

Aktsiaselts on üks abinõu, kuidas suurkapitalistide grupp kasutab rahva väikseid hoisummasid.

Aktsiaseltsi kõik ettevõtted on kogu seltsi, kuid mitte tema üksikute liikmete omandused, sest siin ei ole isiklikku omandust. Seltsi kõiki asju juhib aktsionääride poolt valitud juhatus.

Kapitalistlikkude ühenduste jõud on määratud; nad dikteerivad oma tahet kogu kodanlikule riigile ette ja nende vastu on õige raske võidelda. Et see võitlus oleks edukas, seks peab töolisteklass säädma kapitalistliku ühenduse vastu oma proletaarse ühenduse tugevuse.

Kui suured ka kapitalistlikud ettevõtted ei oleks, siiski ei või nad turul võistlust kõrvaldada. Üksikute kapitalistide omavaheline endine võitlus muutub võitluseks nende ühenduste vahel. Pääle võitlust kohaliku turu pärast peetakse igas riigis veel ägedat võitlust üksikute riikide kapitalistide vahel ülevõimu pärast rahvusvahelisel turul.

Niiviisi viib võistlus ja kasu tagasihutamine kapitalistlikus riigis suurte kapitalistlikkude ettevõtete kasvamisele (*kapitaalide koondamisele*), kus on koondatud tuhanded palgatöölised, kes loovad eraomanikkudele — kurnajatele määratu hulga lisaväärtust; väiksed ja keskmised kapitalistlikud ettevõtted, kes ei suuda võistlust välja kannatada, jäävad vaeseks ja lõpetavad oma olemasolu.

Suurte kapitalistlikkude ettevõtete kasvule avitavad kapitalistide tugevad majanduslikud ühisused — trustid, sündikaadid, pangad (*kapitaalide keskendamise*) tuntaval määral kaasa.

Üheskoos kapitaalide koondamise ja keskendamisega käib väiksete iseseisvate valmistajate — käsitööliste ja talupoegade — vaesenemine, kes lähevad üle proletariaadi ritta (väiksete eraomanikkude *proletariseerimine*),

Kapitalistlik ühiskond jaotatakse kahte mitte-ühesugusesse osasse: ühelt poolt väike kogu suurkapitalistisid, kelle käes on määratud varandused, teiselt poolt miljonid varandusetud proletaarased. Kuristik nende klasside vahel kasvab; teravamini tulevad nähtavale nende klassihuvide vastolud ja teravneb klassivõitlus. Tööliste võitlus muutub kapitalismi hävitamise võitluseks.

KLASSIVÕITLUS JA PARTEI.

Kapitalistliku ühiskonna määramisest on juba selge, et see ühiskond ei ole kaugeltki mitte oma ehituse poolest ühesugune. Inimeste üksikud grupid on majanduslikus elus mitmekesises seisukorras ning kõik nad ei kannu ühteviisi majanduslikke raskusi ja kõik nad ei kasuta ühteviisi elumõnususi. Teiste sõnadega seisab kapitalistlik ühiskond üksikutest klassidest koos.

Klassid.

Mis on klass?

Klassiks nimetatakse ühiskonna osa, millel on majanduslikus elus ühesugune seisukord, ehk teiste sõnadega, mis asub *ühesuguses vahekorras* valmistusabinõude ja valmistustööriistadega, ja mil on olemasolemise tingimused ühesugused (kasu, tööpalk ehk isikliku töö saadus).

Nii sünnitavad kapitalistid klassi: kõik nad on suured eraomanikud, kurnajad, saavad kasu (tööta saadud sissetulek) ja ei valmista ise otsekohevalt mingisugust töösaadust.

Töölised või proletaarlased tekitavad ka klassi; neil ei ole eraomandust valmistusabinõude pääle, vaid nad peavad oma tööjõudu müüma (ennast teenistusse palkama), saades tööpalka: kapitalistlikkudes ettevõtetes on nad kõigi kaupade ainukesteks valmistajateks.

Pääle tööliste ja talupoegade on veel nii õelda vahepäälne klass — väikeomanikkude klass; see klass nimetatakse veel väikekodanluseks.

Väikekodanluse hulka kuuluvad need, kel on oma väike töökoda ehk väike maalapike, kus nad ise töötavad ja kus nad ei tarvita palgatööd, ei kurna töölisi. Siia kuuluvad: keskmik-talupoeg, käsitöoline. Siiski tarvitab osa sellest klassist kas alaliselt ehk teatud ajal (kibe põllutöö, tellimiste täitmise) palgatööd, kuid väga piiratud arvul, nii et see tarvitamine ei vabasta peremeest *ennast* tööst.

Selle klassi sissetulekuks on tema isiklik ja ka tema isikliku majapidamise töösaadus.

Kapitalismi kiirel käigul jääb väikekodanlus vaeseks ja vähe-
neb arvuliselt, täites töölisteklassi — proletariaadi — ridasid.

Klassi- võitlus.

Üksikute klasside mitmekesine seisukord majanduslikus elus ja nende mitmekesine vahekord eromanduse vastu on mitmekesiste klassihuvide aluseks, mis viivad klassiliste kokkupõrgete ja klassivõitluse juure.

Kapitalist (kodanlane) püüab selle poole, et ikka rohkem kasu saada, sest ta ajab oma majapidamist ainult kasu mõttes, kuid selleks on tarvis ikka rohkem töölisi kurnata: neile vähem töö eest maksta, neid sundida hoolikamalt ja kauemalt töötama.

Agad töölised ei ole sellest sugugi huvitatud, et neid kurnataks ja nad püüavad tööpalka suurendada, tööpäeva lühendada, töötingimusi parandada jne. Kõik see viib kapitalisti kasu vähenemisele. Vaat, siin ongi tööliste ja kapitalistide, kurnatute ja kurnajate püüete ja huvide kokkupõrkamine. Algab *klassivõitlus*.

Töölised viskavad töö käest ära, streigivad ja võtavad nii kapitalistilt ajutiselt kasu ära. Aga kui kapitalistid jäävad streigi puhul kasuta, siis jäävad töölised tööpalgata. Tööliste ette kerkib näljasurma ähvardus, kuid kapitalistide ette — täieline vaesenemine.

Kes kannatab välja?

Säärane võitlus võib väga kaua vältada, kuni ei ole üks ehk teine pool sunnitud järelandmisele minema.

Klasside — kodanluse ja proletariaadi — vahel, kelle huvid on vastukäivad, *ei või rahu olla*. Ajutine vahe rahu, s. o. vaikus enne uut tormi, kus vaenulised klassid koonduvad uute jõududega, et veel suurema ägedusega üksteise pääle tormata, on võimaline.

Kapitalismi arenemisel ja suurkapitalistliku tööstuse kasvul jäävad ikka rohkem ja kiiremini väiksed iseseisvad majapidamised vaesemaks ja suurenevad proletaarlaste read.

Kuristik kapitalistide ja proletaarlaste vahel kasvab ja võitlus võtab vägisi enam *ägedama* iseloomu. Väga ruttu saab ühe ettevõtte töölise streik paljude ettevõtete streigiks, muutudes üleüldiseks streigiks ja sõjariistus kokkupõrkamiseks.

Riik.

Kus on klassid ja klassivõitlus, sääl on alati üks tugevamatest klassidest, kui võitja, valitsevaks klassiks.

Et paremini kogu maad valitseda, selleks eraldab valitsev klass iseäralise valitsusaparaadi, valitsuse. Niiviisi on valitsus nagu *valitseva klassi komiteeks*, mis seisab tema huvide kaitsel

ja kui keegi algab võitlust kindlaksmääratud korra ja säaduste vastu, siis langeb valitsus kogu raskusega rahulolematute päale, sundides viimseid, võttes isegi sõjariistad tarvitusele, endale alla paenutama ja säadusi täitma,

Kapitalismi puhul valitseb kapitalistide klass — kodanlus. Ja kogu riiklik aparaat on säärases ühiskonnas *ainult* valitseva klassi — kodanluse — huvide kaitsel. Sisuliselt on ta töörahva rõhumise masinaks.

Tööliste ja talupoegade huvivid pannakse niipalju tähele, kuipalju on eelmised suutelised ägedat võitlust pidama, et sel teel kodandlus teatud määral endaga rehkendama panna.

Kodanlikus, kapitalistlikus riigis antakse kõik määrused ja korraldused ainult selleks välja, et kapitalistide eraomandust alal hoida, töölisi naistöölisi ja töölikke talupoegasid, kurnata ning nende edaspidist kurnamist kindlustada.

Et töörahva hulkasid kurnata ja valitseda, seks tarvitab kodanlik valitsus suurt hulka väljakoolitatud soldatisi kasarmutes piinatud ja rõhutud talupoegadest ja töölistest, suurt hulka sandarmisi, politsei salakuulajaid ja äraandjaid.

Töölisi ja talupoegasid heidetakse vangikodadesse, pannakse raudadesse, puuakse üles ja lastakse maha.

Kõik see on ainult selleks, et „püha eraomandust“, tööta saadud sissetuleku õigust ja tema saamise võimalust alal hoida ning selle abil kurnata.

Oma võimu alalhoidmiseks ja kindlustuseks kihutab kodanlus, keda tööliste ja talupoegadega võrreldes on väike hulgate inimesi, väga kavalalt töölisi talupoegade ja talupoegi tööliste päale, ajab töölisi ja talupoegasid riidu, loob kollaseid tööliste ühisusi, mis purustavad streikisid ja mängivad äraandjate ja salakuulajate osa.

Päale selle on kodanluse teenistuses kool ja kirik, mis töötavad töörahva vaimu kallal sel sihil, mis on soovitav kodanlusele. Siin ei õpi töörahva liikmed muidugi mitte seda, kuidas edukalt surve ja kurnamise vastu võidelda, vaid neile õpetakse sõnakuulmist, kannatust ja lootmist taevariigi päale. Selle asja kallal on ka hulgaarvulised kodanlikud lehed ja raamatukesed „rahva arendamiseks“ ametis.

Kodanlus jõudis töörahvast jaotades ja nende vaimu kihvtitades selleni, et ta sajad aastasajad valitses kogu ilmas ja praegu valitseb mujal (pääle Venemaa) töörahva üle ning kurnab ja rõhub neid.

Poliitiline võitlus. Töölised möödapääsemata pörkavad võitluses üksikute kapitalistide ehk nende ühenduste vastu kapitalistliku riigiga ja tema allasurumise ja tagakiusamise asutustega wastamisi.

Igasugune klassivõitlus on poliitiline võitlus.

Juba tol ajajärgul, kui töolisteklass tegi esimesed sammud oma seisukorra paranduseks, säadis ta üheskoos *majanduslike* nõudmistega ka poliitilised nõudmised üles: koosolekute ja ühisuste vabadus, töökaitsse sääduste väljaandmine jne.

Klassivõitluse arenemisel ja töolisteklassi tugevnemisel sai põhinõudmiseks *oleva kapitalistliku korra kukutamine*.

Isegi nii öelda majanduslikud nõudmised sisaldavad eneses poliitilist elementi. Nii näituseks on võitlus tööpalga suurendamise ja tööpäeva lühendamise eest ka võitlus oleva kapitalistliku survevalitsuse vastu; ta rikub kapitalistlikus ühiskonnas kindlakskujunenud tasakaalu. Ühe ettevõtte tööliste edu on võitluses ka kogu klassi eduks ja mitte ainult nende kapitalistide, kus streigitakse, vaid kogu jõuka klassi kaotuseks.

Vaat mispärast peab kodanlik riik kõige otsustavamalt võitlust üksikute, isegi tähtsusetute, streikide vastu, langedes streikijate, kui kapitalistliku korra rikkujate, pääle *kogu* oma raskusega, kusjuures ei pörgata verisest karistusest tagasi.

Proletariaadi klassivõitluse lõpusiht on kapitalismi hävitamine ja ühiskondliku valmistuse, kommunismi, jalulesäädmise kogu ilmas.

Ning seni, kuni ei ole see lõpusiht kätte saadud, on klassivõitlus tarviliseks nähtuseks inimeste ühiskonnas.

Partei. Töolisteklassi kogu võitlus läheb tema poliitilise partei juhatuse all.

Mis on partei?

See on *klassiline organisatsioon*, mis organiseerib ja juhib klassivõitlust ja säeb omaks ülesandeks poliitilise võimu võitmise ehk oma käes hoidmise.

Parteid ei tule klassiga segada. Partei on klassi osa, tema kõige teadlikum, kõige kaugelenägevam ja kõige aktiivsem (tegevam) osa.

Mida arvurikkamad on partei read, mida rohkem distsipliini ja üksmeelt on tema ridades, seda suurema eduga peab ta võitlust.

Igal klassil on oma partei.

Kommu- nistlik partei.

Tööliste poliitilist võitlust juhib kommunistlik partei; tema ritta astub ka kehv talurahvas, kes saab aru, et ainult kommunistlik partei kaitseb kogu töörahva ja kurnatute huvisid. Kommunistlik partei on töö partei. Ta püüab kodanluse ülivõimu ilmas hävitada, kõik vabrikud, tehased, maa ja teised varandused temalt ära võtta ja kõik nad kogu töörahva korralduse alla anda; ta püüab *inimese kurnamist ja rõhumist teise inimese poolt ära hävitada* ja inimeste ühiskonda uut — ühtluse ja ülddise töö — alustel ehitada.

Praegusel ajal ei ole ühtki maad, kus poleks kommunistlikku parteid. Igal pool märkasid tööorjad, et ainult kommunistlik partei peab otsustavat võitlust töörahva vabastamise eest ja ühinevad tema lipu alla.

Iga päev usutab töölisi, et ainult see tee, mida näitab kommunistlik partei, sõjariistus ülesastumise tee, on ainuke õige ja võimaline tee täielise vabaduse saavutamiseks kapitaali ikkest.

Iga aus tööline ja naistööline on oma eluolu järele, kui kapitaali poolt kurnatud inimesed, kommunistid; nad on nii ütelda kommunistid „südame“ järele. Kuid sellest ei ole muidugi mitte küllalt. *Tarvis on* kommunistliku partei sihtides ja ülesannetes *teadlik* ja arusaaja olla.

Venemaal saavutas kommunistlik partei määratu võidu, sest ta puhastas kommunistliku ehitustöö teid õige laialt. Meil ei ole enam valitsevat kapitalismi, vaid valitseb proletariaat, mida toetab kehv talurahvas. Ning mitte poliitilise võimu võitmine sõjariistus ülesastumise teel ei seisa pärast oktoobrirevolutsiooni 1917. a. Venemaa kommunistliku partei ees, vaid üleilmse vasturevolutsiooni pääletungimise sõjariistus tagasilöömine ja võitlus tööväerinnal majandusliku lagunemise vastu.

Kommunistlikus parteis on loodud vali parteidistsipliin; see tähendab, et kõik partei määrused peavad parteiliikmete täielisel arusaamisel täidetud saama.

Partei kõrgemaks asutuseks on kongress. Ainult kongress võib partei programmi ja põhikirja muuta. Kongressi vaheaegadel on kõrgemaks asutuseks keskkomitee. Keskkomitee määrused on samuti sunduslikud, nagu on sunduslikud kongressi määrused.

Kodanlikud parteid.

Kodanlus säeb proletariaadi organisatsioonilisuse ja üksmeele vastu omakord jälle organisatsioonilisuse ja üksmeele. Pääle mitmekesiste majanduslikkude ühenduste (sündikaadid, trustid) ühineb enam arusaajam osa kodanlusest ka veel poliitilistesse parteidesse.

Suured kodanlikud parteid algasid oma olemasolu Venemaal pärast 1905. a. revolutsiooni. Niisuguseid parteisid oli kaks: 1) konstitutsioonlaste-demokraatide partei, mida lähemalt nimetati algustähete järele „kadettideks“ ja 2) 17. oktoobri partei ehk „oktobristid“

Mõlemad need parteid lähevad põhiküsimustes ühte. Nende vaatekohalt on sotsialism ja sotsialistlik revolutsioon kahjulik utopia, kättesaamatu unistus, sest proletariaat ei võivat iialgi riiki ja kogu tööstust juhtida ja et inimeste ühiskond võivat ainult eraomanduse olemasolu tingimusel areneda.

Nad on töölisteklassi revolutsioonilise võitluse vastased ja imperialistlikkude (maadeahnitsemise) sõdade poolehoidjad. Kodanlikud parteid sütitavad kangekaelselt rahvuslikku vihavaenu sakslaste, türklaste ja austerlaste vastu ilmasõja ajal 1914—17. a., olles arvamisel, et nad suudavad Inglis- ja Prantsusmaa kodanluse abil Türgimaalt Dardanellisid ning Saksamaalt ja Austria-Ungarilt rikkalist sõjasaaki omale saada.

1917. a. oktoobrirevolutsiooniga, kui võeti kodanluselt ära tema eraomandus — tema vägevuse allikas, kaotasid kodanlikud parteid oma jalge alt pinna ja nende haledad jäänused, pärast terve rea katseid nõukoguvõimu maha suruda, hulguvad nüüd mööda kodanlikke maid ringi, oodates igavest rahu.

Kuid nad ei kaota surmaeelsetes krampides lootust uuesti minevikku kätte saada, segades igatmoodi nõukoguvabariigi tegevust.

Kokkulep- likud par- teid.

Pääle nende äärmiste parteide — proletariaadi ja kodanluse parteide — on veel parteid, mis avaldavad vahepeälsete klasside ja gruppide huvisid ja lootusi.

Sääraseid parteisid oli palju, kuid enamus nen-

dest ei elanud kaua aega ja nende tegevusel ei olnud kuigi palju tähelepanevat mõju üleüldise klassivõitluse käigu pääle.

Kõige tähtsamad, kes veel seni edasi kiratsevad, on kaks parteid: sotsiaaldemokraadid vähemlased (s.-d.) ja sotsialistid-revolutsionärid (s.-r., es-erid).

Kuni veebruarirevolutsioonini pidasid need parteid võitlust tsaari isevalitsusega ja 1905. a. võtsid nad isegi sõjariistus ülestõusmisest tsarismi vastu osa. Sõnades on need parteid sotsialismi eest väljas, aga kui töölisteklass asus proletaarse sotsialismi teostamisele, siis algasid nad võitlust töölisteklassi vastu. Nad ei suutnud 17. a. suurte sündmuste mõttest arusaada, väljendades seega oma väikekodanlikku lühikesknägelikkust ja arglikkust. Pärast tsaarivalitsuse kukutamist tegid sotsialistlikud parteid üheskoos kodanlike parteidega kokkuleplaste võimu (ühendatud) — ajutine valitsus. Temast võtsid osa „kadetid“, „oktobristid“, „sot.-rev.“ ja „vähemlased“.

Kokkuleplased-sotsialistid ei toetanud ainult kodanlust tema võitluses revolutsiooniliste tööliste ja talupoegade vastu, vaid võtsid ka ise tegevalt osa tööliste ja talupoegade ülesastumiste allasurumisest, sundides soldatisi mahalaskmise hirmu all maadeahnitsemise sõda jätkama, pääletungimisele minema jne.

Pärast oktoobrirevolutsiooni korraldasid kokkuleplased-sotsialistid vasturevolutsioonilisi vandeseltsisid ja mässusid nõukoguvõimu vastu, aga kui tsaarikindralitel õnnestas kusagil võimu võtta, siis säääl õiendasid sotsialistid üheskoos kodanlike parteidega valjult arveid töölistega ja nende kommunistliku parteiga. Nii oli Koltshaki juures Siberis ning Denikini ja Vrangeli juures Lõuna-Venemaal.

Sotsialistliku revolutsiooni võimulepääsemisel Venemaal leidsid kokkuleplaste, niisama ka kodanlike parteide jäänused omale ulualuse neil mail, kus valitseb veel kodanlus ja jätkavad säääl „ühise väerinnana“ oma kuritegevuslikku, äraandlikku tööd kõigi maade valgekaardlaste toetusel.

Keda ja kelle hüvisid esitavad praegu need kokkuleplaste parteid? Küla kulakuid, linna kaupmehi-spekulantisid ja osa haritlasi.

Nende hüüdsõna — asutavkogu, kus nad rehkendavad ühist keelt (kokkulõpet) leida proletariaadi ja kodanluse vahel ja läbi-rääkimiste tagajärjel kõigile „meeldivat“ võimu luua.

Tegeliselt tõi asutavkogu igalpool ja alati kodanluse sõjalise diktatuuri (võimu) juure. Kodanlus toetab väga häälmeelel kokku-leplasi — sots.-rev. ja vähemlasi — nende „asutavkogulistes“ püüetes. Ta saab hästi aru, et kokkuleplaste asutavkogu toob meile täielise ja piiramatu võimu tööliste ja talupoegade üle. Kuid meile on ainult seda tarvis.

IMPERIALISM JA SOTSIALISTLIK REVOLUTSION.

Tööstusliku kapitalismi arenemine, nagu meie teame, viib monopoolide, s. o. kapitalistlike ühenduste tekkimisele. XIX. aastasaja lõpul ja XX. aastasaja algul tõusis säärase ühenduste arv ja nende tugevus väga kõrgele ja saab kogu majandusliku elu aluseks; ei jää ligikaudu mitte ühtki tööstusala, mis ei oleks trustide ehk sündikaatide käes.

Nii oli Põhja-Ameerika Ühisriikides juba 900-del aastatel trustide käes 95% kogu nahvtast, mis Ameerikas koguti, 81% keemiatööstuse valmistusest, 80% ümber metalltööstuse valmistusest, 70% ümber terase valmistusest, 60% paberi- ja trükitöödest, 85% seatina valmistusest jne. Üleüldiselt on ligi 80% kogu valmistusest Ameerikas trustide käes (trusteeritud).

Inglismaal oli enne 14—18 aasta ilmasõda trustide käes 89% tsemendi, 90% kaabelivabrikute valmistusest ja soola trusti käes oli 90% kogu valmistusest jne.

Saksamaal oli sündikaatide käes 54% kogu Saksa söest, 45% ümber malmi, 70% suhkrust, 80% paberi, ligi 45% terase valmistusest jne.

Kapitalistlik Venemaa ei jäänud ka mitte oma kapitalistlikest kaasvendadest maha. Sündikaat „Prodamet“ kontroleeris juba 1912. a. valmistust ja ühendas 83% leht- ja sortraua müügist, 95% palkide, 75% raudtee rööbastest ja kogu Vene tööstuse valmistust telgede alal (100%). Ligikaudu kogu Dooni maakond oli sündikaat „Produgoli“ käes (95%). Suhkrust sündikaadi käes oli 100% valmistusest, „Krovlja“ — 70% katuseraust, „Medj“ — 95% vase, „Platina“ — 90% platina, „Prodvagon“ — 97% vagunite valmistusest, tubakatrust — 70% ja korgitrust — 100% jne.

Toodud näitustest jätkub küllalt, et saada selget ettekujutust trustide ja sündikaatide määratust tähtsusest kapitalistlikus ilmas.

Pangad. Suurkapitaali ja nende ühenduste kasvu avitasid suuresti pangad.

Pangaks nimetatakse niisugune asutus (ka kapitalistlik organisatsioon), kuhu voolavad suured summad raha kokku, mille omanikud ise ei või ehk kel ei ole võimaline ise neid käima panna. Pank, võttes raha nende omanikkudelt, maksab neile kindla protsendi tasuks, mis on võlauskuja kasu.

Kust võtab pank raha, et võlauskujatele maksta?

Pank, võttes võlauskujatelt raha vastu, laseb need kohe käima; ta annab neile võlgu, kes tunneb nende järele tarvidust oma kapitalistliku majapidamise pidamiseks. Siinjuures võtab ka pank selle eest teatud protsendi, mis on palju suurem sellest, mida maksab pank oma võlauskujatele.

Vahe sellest rahasummast, mille saab pank sellelt, kellele ta selle raha annab ning kellelt võtab, *ongi panga kasu*, tema dividend. Ning mida suurem on pank, mida rohkem teevad nad niisugusi operatsioone, seda suurem on tema kasu üldine summa.

Finanskapitaal.

Kuid pank ei piiritle oma tööd sellega, et laenab tööstuslike ettevõtete omanikkudele raha ja saab oma kasu. Pangakapitaal läheb kaugemale.

Kui saadakse oma ettevõtte pidamiseks raha, siis tunneb omanik enese pangast, s. o. oma võlauskujalt rippuma ja see rippuvus on seda suurem, mida suurem on osa kogu kapitaalist, mis ettevõttesse pandud ja pangalt saadud. Ning pangakapitaal kasutab seisukorda, sest ta valvab teravalt, kuidas kasutatakse tema raha, teeb oma märkusi ja nõuab nende täitmist, kusjuures ähvardatakse laenust ära öelda ja varemalt väljaantud summasid sisse nõuda. Siin juba ei esine pank mitte enam vahemehena nende vahel, kel on vaba raha ja kes tarvitab seda, vaid tööstusliku ettevõtte *korraldajana* ja tema *organisaatorina*.

Nii viisi kasvab pangakapitaal tööstuskapitaaliga kokku ning tekitab niinimetatud *finanskapitaali*. Trustide, pankade ja sündikaatide peremehed sünnitavad praeguses kapitalistlikus ühiskonnas valitsevate *rahameeste* grupi.

Eelpool (esimeses peatükis) rääkisime tööstusliku kapitaali koondumisest; sarnane koondumine sünnib ka pankadega. Pan-

kade arv väheneb; kasvavad suured pangad, kuhu kogutakse ikka suuremate kapitaalide summad. Ameerika Ühisriikides valitsevad kogu tööstuse üle kaks pank, Saksamsal 6 pank, Inglismaal 6 pank.

Venemaal olid juba enne sõda tähtsamad tööstusalad 5 panga käes, millest esimesel kohal asus rahvusvaheline pank, kust ole-nesid otsekoheselt 22 kõige suuremat kapitalistlikku ühendust (nahvta ühisus „Nobel“, Leena kullakaevandus, Doonis Jurjevi metalltööstuse ühisus jne.), mille kapitaal oli 272.9 milj. rbl. kullas.

Võitlus turgude pärast. Kapitalistlikkude ettevõtete ja nende ühenduste kasv, valmistuse tehnika täienemine ennekuulmatul määral suurendavad valmistatud kaupade hulka. Et neid kaupasid ära müüa, seks on tarvis turg, määratu arv ostjaid. Kohalik turg, iga kapitalistliku riigi sisemine turg, on liig väike ja algab väliste turgude, teiste maade turgude, tagaajamine, kus valmistus vähem arenenud; need oma alla haaratud maad nimetataksegi *asumaadeks*.

Maailma ümberjagamine. Juba XIX aastasaja lõpuks olid kõik asumaad mitmekesiste kapitalistlikkude riikide poolt oma alla võetud — kogu ilm oli jaotatud. Vabaid turgusid ei olnud. Kuid muuseas kestis kapitalismi kasv ja suurenes tarvidus uute turgude järele.

Kapitalistliku ilma ette asus kõigi teravustega küsimus maailma ümberjagamisest ja muidugi mitte rahulisest ümberjagamisest, sest need, kes jõudsid omal ajal suure hulga asumaid ahmida, ei olnud valmis neid kellegile edasi andma.

Imperialism. Kapitalistlikkude monopoolide (trustide, sündikaatide) arenemisel ja finanskapitaali võimu puhul, muutub kapitalism *imperialismiks*.

Iga imperialistlik riik püüab selle poole, et kogu ilmas täieliseks valitsejaks olla, paenutades kõiki võistlejaid oma alla.

Riik paneb ennast sõjariistadesse. Kiirelt areneb suur sõjatööstus, mis valmistab määratul arvul inimese hävitamise abinõusid ja sõjariistasid. Kasvavad ka sõjaväed. Iga riik võtab kogu jõu kokku, et sõjariistadesse panemise alal mitte teistest maha jääda, suurendades alatasa „sõjalikkuse“ kulusid.

Kui kiirelt suurenesid rahu ajal sõjakulud ja kui määratud nad olid, sellest räägivad järgmised arvud.

1908 a. 1914 a. suurenesid kulud jala- ja mereväe pääle järgmiselt: Venemaal 470 miljonist kuldrublast 975 rublani, Saksa maal 405 miljonist kuni 943 miljonini, Inglismaal 280 miljonist kuni 804 miljonini ja Prantsusmaal 415 miljonist kuni 740 miljonini.

Ainult ühel, 1914 a. kulutasid neli kapitalistlikku riiki— Vene-, Saksa-, Inglis- ja Prantsusmaa sõja tarvis kolm miljardi neisada kuuskümmend kaks miljoni kuldrubla (3.462 milj.)

„Sõjalikkuse“ säärane arenemine kapitalistlike võitude ja nõrgemate rõhumise sihil nimetatakse *militarismiks*.

Imperialistlike riikide püüded kogu ilma üle võimule pääseda, teiste riikide üle valitseda, viivad mõõdapääsemata nende vahel *sõjariistus kokkupõrkamistele*.

See kokkupõrkamine valmies XX aastasaja algul Inglise ja Saksa imperialismi vahel ja 1914 a. muutus ta määratu suureks imperialistlikuks veritalguks, mis vältas üle 3 aasta; temasse olid tõmmatud ligikaudu kõik rahvad, mis elavad meil maakeral.

Sõda. Sõda tõi üleslugematu hulga viletsusi ja kõigeesiteks ning kõigerohkem töolisteklassile.

Võitlusväljal põrkasid vastamisi ühesuguselt tugevad ja ühesuguselt sõjakad kapitalistlikud grupid. Inimeste veri voolas jõena; tagarind täius santidega, haavatutega ja haigetega.

Sõja algusest kuni esimese märtsini 1917 a. oli liitriikides inimeste kaotus 6.000.000 (kuue miljoni!) ümber, keskriikide sõjavägedes 4.000.000 (nelja miljoni!) ümber. Üleüldse *kümne miljoni* inimese elu ümber! Ainult Venemaa arvele langeb 1.500.000 surnut ja 4 miljoni ümber haavatuid ja lõpuliselt reast väljalangenuid.

Mitte otsekohele sõja all kannatatute arv ulatas isegi üle 25 miljoni. Ja see on ainult Venemaal.

Säärane on röövsõja verine lõikus, mis rahakuningate poolt oma rikakssaamiseks välja mõeldud.

Sõda nõuab veel pääle inimeste ohvrite määratud ainelisi kulusid. Esimeseks jaanuariks 1918 a. oli kõigi sõdivate riikide poolt 586 miljardi kuldrubla ümber kulutatud, s. o. summa, mida

ei oska omale ette kujutada. Riigi majanduslik seisukord jõudis juba sõja teiseks aastaks äärmisele halvale järjele.

Paljud tööstuslikud ettevõtted olid tooresaine, kütte ja masinaosade puudumise tagajärjel sunnitud oma valmistust vähendama ehk täiesti lõpetama.

Sõjatööstus, mis valmistab aineid sõja tarvis, töötas suurendatud kiirusel. Nende ettevõtete peremehed kraapisid määratud kasusid kokku, mis sel määral, kuidas sõda pikale venitati, muinasjutuliselt kasvasid.

Nii saadi Saksamaal 4 tööstuse alal (keemia, lõhkeainete, automobiili ja metalli) 1913—14 a. 133 miljoni puhast kasu, aga 15—16 a. — 259 miljoni.

Ühisriikides (Ameerika) sai terase trust 1915 a. 98 miljoni kasu, aga 1917 a. viis korda rohkem — 478 miljoni.

Vaat natuke näitusi ka Vene tegevusest:

Tuula padrunivabrik sai 1913—14 a. 2.830.000 rubla kasu, 1914—15 a. — 8.390.000 rubla, aga 1915—16 a. — 15.510.000 rbl.

Lõuna-Vene Dnepri metallühisus sai 1913—14 a. 9.640.000 rbl. ja 1915—16 a. — 12.110.000 rubla.

Meie sõjaka kodanluse hääd põlve näitusi, „pidu katku ajal“, võiks kuipalju tahes tuua, kuid juba toodud näitustest on küllalt, et mõista, mispäraselt kuulutas kodanlus selle sõja „teiseks isamaa sõjaks,“ ja kutsus kõiki kodanikke „võiduka sõja lõpuni“ võitlema inimsoo vabastamise (!) nimel Saksa „brooneeritud rusika“ alt.

Kuid tol ajal, kui kodanlus sai sääraseid kasusid, halvenes töölisteklassi seisukord; tuli oma kõigehädalisemate tarviduste rahuldamisest lahti öelda, sest saadav tööpalk oli liig väike kasvava elukallidusega võrreldes. Eestkätt tarviliste asjade hind tõusis sõja ajal 15 korda, samal ajal tõusis tööpalk 5 korda, aga mõnes ettevõttes veel vähem. Tööline hakkas aineliselt viletsamalt elama, kõige vähemalt 3 korda viletsamalt, kui ta enne sõda elas.

Vaesenes ja lagunes talurahva majapidamine. Igal sõja aastal vähenes külvipind, 1915 a. oli 1.975.437 tiinu vähem külitud, aga 1917 a. oli ligikaudu 50 protsenti vähem külitud, s. o. ligikaudu pool meie külvipinnast.

Sõda venis pikale ja paistis, nagu ei oleks tal üleüldse mitte lõppu.

Lõpuks korraldavad piinatud töölised ja talupojad oma „isamaalise“ sõjaka kildkonna vastu ülesastumise, kukutavad 1917 a. veebruari kuul tsaarivalitsuse, kuid pärast oktoobris isegi kodanliku „ajutise valitsuse“ ja pääsevad sellega imperialistlikust sõjast.

Revolutsiooniline liikumine paisatakse keskriikidesse (Saksamaa ja Austria-Ungari), sõjaline ülekaal on „liitlaste“ pool ja sõdalõpeb viimsete võiduga, röövrahuga.

Kuid see võitlus ei kõrvaldanud põhipõhjuseid, mis kutsusid üleilmse imperialistliku veritalgu välja. Uuesti kordamine on võimalik.

Imperialistlikud sõjad saavad võimatuteks ainult kapitalismi hävitamisel *sotsialistliku revolutsiooni* poolt.

Mis on sotsialistlik revolutsioon?

Kui valitsev klass ja valmistuses valitsev viis muutub ühiskonna (majapidamise) valmistusjõudude edaspidise arenemisele takistuseks ja kasvavad inimeste, iseäranis rõhutud klasside, tarvidused ei saa rahuldatud, siis jõuab sotsiaalse (ühiskondliku) pööre, põhjalise purustamise ja riigivõimu ülemineku aeg teise klassi kätte; teiste sõnadega algab *revolutsioon*.

See sotsiaalne pööre (revolutsioon) ei kanna rahulist iseloomu, kus valitsev klass annab oma koha vabatahtlikult teisele ühiskondlikule klassile. Ei. Ta haarab kangekaelselt võimust kinni ja tarvitab kõik abinõud, et hoida valitsevat seisukorda oma käes. Tema ülivõim hävitatakse vägivaldselt kurnatute ülesastumise teel.

**Kodanlik
revo-
lutsioon.**

„Revolutsioon, — räägib sm. Lenin, — on *kõige teravam, meeletum, meecheitlikum* klassivõitlus ja kodusõda. Mitte ükski suur revolutsioon ei saanud ajaloos *ilma* kodusõjata läbi“.

Feodaalne kord, kus valitseb suurte maapidajate (mõisnikkude) klass ja mis juhitakse tsaristliku isevalitsuse poolt, vahetub *kodanlikuga*. Tsaristlik isevalitsus kukutatakse ja võim läheb kapitalistide klassi — kodanluse — kätte.

Revolutsioon, kui asub võimule kodanlus, nimetatakse *kodanlikuks revolutsiooniks*.

Venemaal oli kodanlik revolutsioon 1917 a. veebruari päevadel. Ülesastunud töölised ja soldatid kukutasid isevalitsusliku keisri ja kodanlus võttis võimu oma kätte. Töölised ei olnud veel

seks ajaks küllalt ühinenud, organiseeritud ja neil ei jätkunud jõudu võimu oma kätte võtmiseks.

Sotsialistlik revolutsioon. *Kapitalism vahetub sotsialismiga.* Ülesastunud proletariaat kukutab kodanluse võimu ja loob oma, tööliste, proletaarlaste riigi, (proletariaadi diktatuur). See on *sotsialistlik revolutsioon*. Iga revolutsiooni kaasas käib tuntav majanduslik vapustus. Iseäranis suur on see vapustus siis, sest ta läheb ligikaudu täielise halvatuseni (maa kogu majanduslik elu seisab), kui tehakse sotsialistlikku revolutsiooni.

Kui kord algas sotsialistlik revolutsioon, nagu revolutsioon üleüldse, siis ei lõpetada teda mõne päeva ehk nädalaga.

Isegi sel juhusel, kui revolutsioon läheb võidukalt ja proletariaadil õnnestab õige ruttu kodanlikku jõudu pää pääle lüüa ja võimu oma kätte võtta; isegi sel erakorralisel juhusel vältab sotsialistlik revolutsioon *palju aastaid*, sest kodanlus paneb meeletult vastu: tema organiseerib ülesastumisi, kutsub nende maade, kus revolutsioon ei ole veel kodanlikku riiki kukutanud, kodanluse jõudusid appi, ta segab kogu aeg proletariaati organiseeritud sabotaschi; lõhkumiste, sütitamiste, terroristlike aktide jne. jne. teel loovas töös. Proletariaadil ei ole mitte üht aastat vaja, et kukutatud kodanluse kõiki salaurkitsemisi lõpetada.

Selleks on palju aastaid tarvis, et inimeste ühiskonna majapidamist jalule sääda, mis revolutsiooni poolt uuendatud, et kõik mineviku jäänused üle elada.

See on keeruline ülesanne, mis ei nõua ainult pinevat ja ennastohverdavat tööd, vaid ka paljuid aastaid.

1917 a. oktoobrirevolutsioon oli Venemaal ainult algajajärk, sotsialistliku revolutsiooni esimene samm. Tema täielise täideviimiseni on veel palju aega.

Sotsialistlik revolutsioon lõpeb kommunistliku ühiskonna ja-lulesäädmisel.

KOMMUNISM.

Määramine. Kui kapitalistliku ühiskonna aluseks on valmistuse abinõude ja tööriistade eraomandus ning palgatöö, siis on kommunismi, kommunistliku ühiskonna, aluseks *ühiskondlik, kollektiivne eraomandus ja kollektiivne vaba töö.* *Kõik* valmistuse abinõud ja tööriistad on kogu töörahva omad. Üksik-isiklikku peremeest ei ole.

Kommunism on organiseeritud ühiskond, ühisus, miljonite inimeste tööartel, kus kogu määratu ja keeruline *kommunistlik* majapidamine peetakse *kindla, varemalt väljatöötatud, plaani järele*; säääl ei saa säärast kaosi (anarkiat) olla, mis on möödapääsematu kapitalismi puhul, sest säääl valmistatakse kaupasid turu jaoks.

Klassid ja riik.

Kapitalistliku eraomanduse hävitamisel kaovad paratamata ka kõik järelused, mis temast olenevad. Ühiskond ei jagune enam klassideks, vaid tema liikmed saavad ühesuguses vahekorras valmistusabinõudega olema, sest viimsed on *kõigi* omad, kuid mitte kellegi isiku omad; jõukaid ja vaeseid ei või olla.

Klasside kadumisel kaob, „sureb“ ka riik — klassilise üli- võimu orgaan. Valitsemine inimeste üle muudetakse ühiskondliku valmistuse juhtimiseks.

Kurnamise ja rõhumise kapitalistlik organisatsioon muutub seltsimehelikuks töölikuks organisatsiooniks, kus kõik on ühesugused ja töötavad ühiskonna kasuks.

Organisatsioonilisus.

Kapitalismi ajal olid valmistuse abinõud kurnamise abinõuks, s. o. keh Wade rõhumise abinõuks. Kommunismi ajal muutuvad nad kõigi inimeste tarbete rahuldamise abinõuks, lõpulise võidu abinõuks loodusjõu üle.

Kommunistlik valmistus ei ole kaubavalmistus turu ehk ostja jaoks, vaid see on valmistus ühiskonna kõigi liikmete jaoks. Kõik

valmistatud töösaadused jaotatakse organiseeritult, ilma ostu ja müügita, ühiskondlikkude jaotuspunktide kaudu ühiskonna kõigi liikmete vahel ära nende tarviduste järele.

Kogu ühiskondlik valmistus käib väljatootatud kindla plaani järele. Eriiselt selleks loodud asutusel on kõik tarvilised teated ettevõtete, tööjõu ja kogu ühiskonna tarviduste kohta. Tööjõudu ei raisata asjatu valmistuse pääle.

Ettevõtete tööviljakuse kasvamine ei vii enam tööstuslike kriteeriumide ja töörahva raskete kannatuste juure, vaid hoopis vastupidi, ta saab ühiskonna kõigi liikmete seisukorda parandama, sest iga liikme pääle tuleb suur hulk tarbeasju ja vähem nõutakse aega nende valmistamiseks.

Kui kapitalistlikus ühiskonnas, nagu meie nägime, viib ülevallimatus meid tööstusliku kriisi juure, siis kommunistlikus — majandusliku plaani ümberaatamise ja vastavamaks tegemise, ühiskonna kõigi liikmete töötundide vähendamise jne. juure. Mida rohkem valmistatakse töösaadusi, seda parem; seda paremini saavad tarbed rahuldatud ja seda vähem tuleb nende valmistuse pääle tööd kulutada.

Kui ühiskonnal oleks tulnud 6 tundi päevas töötada tarvilise hulga töösaaduste muretsemiseks, siis tööviljakuse suurenemisel kahe võrra võib ühiskond 3 tundi päevas töötada, kui ei taheta asjatuid ülejääkisid valmistada. Vabaksjäänud aega võib mingisuguste teiste eemärkide jaoks kasutada.

Kommunistlikus ühiskonnas ei ole ruumi tööstuslike kriisidele. Nad kaovad kapitalismi hukkamisel.

Tarviline tingimus.

Kommunismi puhul on põhisääduseks: „*Igalt ühelt suudete järele, igale ühele tarviduste järele*“.

See tähendab, et kommunistliku ühiskonna iga liige ei anna oma jõudu ja suuteid mitte hirmu vaid oma soovi järele kogu ühiskonna kasuks ja saab kõike, mida tal vaja.

Et see oleks võimaline, selleks on tarvis: 1) *hästi kordasäetud, organiseeritud majapidamine*; 2) kõrge tööviljakus ja 3) *tööraha teadlikkus, seltsimeheliste tunnete arenemine*.

Määratud ~~valikud~~ ^{valikud}, tehased, suurmaapidamised, kus kasutatakse looduse kõiki jõudu ja täiendatud masinaid, on kommunismi tarviline eeldus.

Väiksete, härjapõlvlaste ettevõtete puhul ei või kommunismi olla, ei või olla inimeste kõigi tarbete rahuldamist, kuigi töölised ennastsalgavalt ka ei töötaks.

Kapitalistlik kord, tema hiigla vabrikute ja tehastega, mis sündikaatidesse ja trustidesse ühendatud, kus töötavad miljonid palgatöölised, mis valmistuse üldmise protsessi ja ühiste klassiliste huvide tõttu ühendatud, loob ise tarvilised eeldused üleminekuks kommunismi juure.

Sotsialism Kuid kommunistlik kord ei ilmu korraga teisel päeval pärast riigivõimu võtmist proletariaadi poolt. Tema areneb aeglaselt, palju aeglasemalt, kui meie seda tahame, proletariaadi diktatuuri ajajärgul.

Praegusaegne kapitalism ei ilmunud ka mitte ühekorraga. Paljude aastate vältel tõrjus manufaktuur väikseid iseseisvaid valmistajaid välja, kapitalistlik manufaktuur vahetus suure masinatööstusega, trustid ja sündikaadid tulid üksiku iseseisva kapitalisti asemele, pärast kujunes finanskapitaali ülivõim.

Kapitalismi esialgne ajajärk — manufaktuur ajajärk — läheb tuntavalt tema kõrgemast kujust — finanskapitaalist — lahku.

Just samuti läheb ka kommunismi arenemine, minnes alg-rakukeste seisukorrast enam täienenud kujude juure.

Kommunistliku ühiskonna esimesel astmel on veel palju mineviku jäänuseid, mis on kapitalismilt pärandatud. Ühel ajal sotsialiseeritud (riiklikkude) ettevõtetega töötavad ka väiksete eraomanikkude (käsitöötiste, põllupidajate) ettevõtted ja ka kapitalistlikud ettevõtted, mis ei ole veel proletaarse riigi poolt ülevõetud ehk rendile antud.

Kapitalism ei anna korraga oma kohta sotsialismile, tema peab meeletult võitlust oma olemasolu eest majanduslikul, nii ka poliitilisel alal.

Sotsialiseeritud (riikliku) tööstuse arenemisel ja tugevnemisel tõrjutakse väikekodanlik ja kapitalistlik valmistus aegamööda välja ja ta hukub jäädavaks ajaks. Kõik valmistuse abinõud saavad ühiskondlikuks omanduseks.

Kommunismi esimene aste nimetatakse sotsialismiks. Siin on valmistuse põhiabinõud sotsialiseeritud, neid korraldab proletaarne riik. Kuid valmistus on veel seks nõrgalt arenenud, et

eraomandust välja tõrjuda ja ühiskonna kõiki tarvidusi rahuldada; samuti on ka kommunistlik teadvus nõrk, sest kapitalistliku mineviku harjumused ei ole veel lõpuliselt ära kadunud. Aga kuivõrd ühiskond ei ole veel ühesugune, niivõrd jätkavad klassid olemasolu ja ka järjeliselt klassivõitlus, siis on tarvis riiklikku võimu, proletariaadi diktatuuri.

Üleminek sotsialismilt kommunismile sünnib aegamööda valmistusjõudude arenemisel ja kommunistliku arusaamise kasvamisel.

Kui töölistevalitsus natsionaliseerib kapitalistidelt nende eraomandust, siis on see juba kommunistliku ehitustöö *esimene* samm. Nõukogu Venemaa tegi juba selle esimese sammu, ta asub kommunismi esimesel astmel. Järjekord on ülejäänud riikide tööliste käes.

ESIMENE INTERNATSIONAAL JA PARIISI KOMMUUN.

Maailma sõda vapustas kogu kodanlikku ilma, ta rikkus üksikute kapitalistlike riikide vahel tasakaalu, mis tõeliselt ei olnud kaugeltki kindel, kuid siiski oli olemas, lõpuks pani kõigi maade proletaarsed hulgad liikuma ja oli määratuks tõukeks võitluses kapitalistide vastu.

Kõigi maade tööliste huvid on ühesugused. Igalpool kurnatakse töölisi, igalpool on nad eraomanikkude-kapitalistide rikkuse allikaks ja igalpool peavad nad ägedat võitlust oma rõhujatega. Selle võitluse edu on tihedas sidemes sellega, kui suur on kõigi maade tööliste ühendus.

Mitmekesiste maade tööliste huvide üleüldsus juhtis juba ammu mõtte juure, et tarvis organiseeritud tööliste rahvusvaheline ühendus — Internatsionaal — luua.

Esimene Internat- sionaal.

Esimene Internatsionaal, mis on „Rahvusvahelise Tööliste Ühisuse“ nime all tuttav, tekkis 1864 a. Inglismaa pealinnas — Londonis.

Internatsionaal algas võitlust kõigi maade tööliste vabastamiseks, poliitilise võimu võitmiseks, kogu ilma töörahva ühtluse saavutamiseks, kus ei oleks selle tõttu vahet, mis sugusest rahvusest nad on ja missugust jumalat nad usuvad ehk sugugi ei usu.

Ühel kongressil määras esimene Internatsionaal oma seisukoha kapitalistlike sõdade kohta, mis sünnitas kodanluse hulgas suurt rahulolematust. Internatsionaal otsustas sõja tekkimise juhusel töölisi tööseisakule kutsuda ja sõja vastu streiki korraldada.

Esimene Internatsionaal, ei elanud kaua, ta hukkus pärast „Pariisi kommuna“ hävitamist (1871 a.)

Aga mis oli „Pariisi kommuun“, et ta hävitamine nii esimese Internatsionaali pääle mõjus?

Pariisi kommuun.

„Pariisi kommuun“ on üks kõige kuulsamatest lehekülgedest töölisteklassi revolutsioonilisest võitlusest 1870—71 a. oli Prantsusmaa ja Preisimaa (praeguse Saksamaa üks osa) vahel sõda. Tol ajal oli Prantsusmaal õige rahutu seisukord. Tööliste rahulolematuus keiser Napoleon III Bonaparti valitsuse vastu tõusis äärmuseni ja revolutsiooniline plahvatus oli möödapääsematu. Ainult sõda, mida peeti Preisimaaga, hoidis seda tagasi, sest ta tõmbas kõikide tähelepanu teisele alale.

Prantslased kaotasid ja veel varem, kui 1½ kuu vältel, oli nende sõjavägi purustatud, aga 2-sel septembril 1870 a. piirati Seedani (kindlus) lahingus Prantsuse sõjavägi üheskoos keiser Napoleon III preislaste poolt ümber ja ta andis ennast vangi. Preisi sõjaväed sammusid Prantsusmaa päälinna — Pariisi poole.

Pariis tõusis üles ja loodi „rahvusliku kaitse ajutine valitsus“. Pariisi kaitseks astus kogu töörahvas üksmeelselt üles. Loodi „rahvuslik kaardivägi“, kus oli ligi 600.000 (kuüssada tuhat) inimest. Kuid kodanlik kaitsevalitsus läks õige ruttu äraandmise teele. Ta kartis sõjariistus töölisi ja tarvitas kogu oma jõudu selleks, et töölisi ära anda ja preislastega rahu teha. *Töölised*, kes kaitsesid Pariisi, olid kodanlusele *rohkem kardetavad*, kui Preisi *kodanlus*, mis teda pommitas.

27. jaanuaril tehti rahu, kuid töölised ei tahtnud teda vastu võtta ja jätkasid kaitsmist. Pariisi äraandliku kodanluse juht Thieres katsus rahva kaardiväe käest sõjariistu ära võtta, kuid see ei õnnestanud. Kogu rahvas tõusis Thieres'i valitsuse vastu üles ja viimne jooksis üheskoos oma kildkonnaga Pariisist Versailles'i, mis asub Pariisist 30 versta kaugusel ja algas säält üheskoos Preisi sõjavägedega võitlust Pariisi tööliste vastu.

Pärast Thieres'i valitsuse ärajooksmist läks võim linnas rahva kaardiväe keskkomitee kätte ja kuulutati kommuun välja. See oli 18. märtsil 1871 a. ja 26. märtsil olid kommuuna valimised. Valiti 90 inimest, kellest enamus olid revolutsionäärid ja sotsialistid, kelle hulgas 75 töolist.

Kommuunasse valiti esimese Internatsionaali 13 liiget.

Valimised olid üleüldised; osa võttis kogu rahvas, muidugi ka kodanlus, kes ei jõudnud veel ära jooksta. Tal olid ka omad esitajad kommuunas, tõeliselt küll mitte kaua, sest nad lahkusid säält õige ruttu.

Kommuun vältas õige vähe aega. 20. mail valdasid versailased (vasturevolutsionäärid) pärast kommunaaride meeleehtlikku vastupanekut kõik Pariisi kindlused ja 21 kuni 28 maini pidas kodanlus oma verepidu. Sel verisel nädalal lasid ja ka piinasid, saatanlikud versailased ligi kolmkümmend tuhat inimest — mehi, naisi, lapsi — surnuks; aga üleüldse sai Pariisi kommuuna eest, s. o. proletariaadi esimese katse puhul võimu võtta, üle seitsmekümne tuhande kommunaari otsa.

Kodanlus ei leppinud ainult mahalaskmisega: 7.500 inimest saadeti maalt välja, 5.000 — türmi. Arreteeritud piinati metsikult.

Mispärast oli kommuun kodanlusele nii vastik?

Vaatamata lühikese olemasolu ja äärmiselt raskete võitluse tingimuste pääle versailastega teostas kommuun siiski rea revolutsioonilisi sammusid.

Päämised on neist: rahva üleüldine sõjariistupanek ja alalise sõjaväe ärakaotamine, kõigi ametmeeste valimine, nii sõja, kui ka kodakondlikkude, kiriku lahutamine riigist ja kogu kirikuvaranduse natsionaliseerimine, kooli lahutamine kirikust, pere-meeste poolt mahajäetud vabrikute üleandmine tööliste kooperatiivsete ühisustele, öösise töö ärakaotamine; tehti kindlaks, et ametmeeste palk ei või olla üle 6.000 frangi aastas (alla 2.400 kuldrubla) jne.

Kommuun ühendas endas säädusandliku ja täidesaatva võimu. *Kommuun oli tööliste võimuks, proletariaadi diktatuuriks,*

Vaat seepärast oli ta kodanlusele nii vastik ja kodanlus läks röömu pärast rumalaks, kui ülesastumine alla suruti ja tal võimalus oli „sõnakuulmatuid“ orjasid oma soovi järele karistada. Ning ta õiendas arved.

Veel tuleb ka kommuuna nõrkasid külgesid, tema vigasid, puudutada. Kõigeesiteks on kommuna viga tema üleliigses pehmes kodanluse vastu; viimsed tundsid ennast täiesti vabana, tegid vasturevolutsioonilist tööd uulitsal, andsid oma ajalehte välja, sõitsid takistamatult Pariisist välja ja koondasid oma jõudusid

kommuuna vastu. Pääle selle ei kasutanud kommuun versailaste kapitaalisid, mis olid Prantsuse pangas hoiul. Sääl oli 3 miljardi franki. Ja see oli sääl tol ajal, kui kommunal ei olnud mingisuguseid summasid jooksva töö jaoks. Kuid pankade äravõtmine oleks tuntaval määral versailaste jõudusid vähendanud, suurendades samal ajal ülesastujate jõudusid.

Kommuun hävitati kodanluse poolt. Tolleaegne töölisteklass oli liig organiseerimatu ja nõrk. Ülesastunud kommunaarid olid tiheda rõngaga teisest ilmast eraldatud ja ei saanud Prantsusmaa ülejäänud töörahvalt abi. Kommunaaride jõud vähenesid iga päevaga, aga versailaste sõjavägi kasvas ja tugevnes. Ajalugu pani versailasi enam paremasse seisukorda ja 1871 a. kommuuna purustati. Pariisi kommuuna langemine hävitas esimese Internatsionaali, kuigi ta formaalselt elas 1876 aastani. Aga esimese Internatsionaali ideed, poliitilise võimü võitmine proletariaadi kätte, kapitalisliku eraomanduse kaotamine, olid surematud ja elavad tänapäevani töölisteklassis edasi; nad hakkavad jälle ellu astuma.

REVOLUTSIOONILISE LIIKUMISE AJAL LODST VENEMAAL.

Määramine. Kapitalistlikus ühiskonnas nimetatakse revolutsiooniliseks liikumiseks *rõhutud klasside* (tööliste, talupoegade) *rida massilisi järjekindlaid ülesastumisi rõhujate, kodanluse ja kodanliku riigi, vastu*. See on *klassivõitlus*; ta algab kapitalismi sündimisel, vältab kogu aeg tema võimu ajal ja lõpeb tema hukkumisel.

Revolutsioonilise liikumise algus kuulub Venemaal läinud, XIX, aastasaja 60—70 aastatesse. Pärast üksmeelset streiki Nevski puuvillavabrikus laienes streigilaene ja võttis tol ajal rea tööstuslikke keskkohasid oma alla: Moskva, Petrograd, Orehovo-Suevo, Tallinn, Kiiev ja t.

See liikumine, mis algas 1870 a., vaikis ainult 1879 a. Selle tagajärjel oli valitsus sunnitud esimest vabrikusaadust tööliste vaigistamiseks välja andma laste kaitse üle ja säeti vabriku inspektion sisse.

Kapitalistliku tööstuse arenemisel kasvas streikide arv ja osavõtjate hulk. 1872 a. oli juba ainult Lodsis töölisi, kes võtsid streigist osa, ligi 30 000 inimest, aga 1896 a. kevadel lõppes 1893—95 a. a. streigi ajajärk hiigla, ligikaudu üleüldise, puuvilla vabrikute streigiga. Streik vältas 14 päeva ja temast võtsid üle 30 000 inimese osa.

Selle kapitaali vastu sihitud pääletungimise tagajärjel säeti säädslikul teel 11^{1/2} tunniline tööpäev sisse 12—14 tunnilise asemel, mis oli varemalt.

Kuid tööliste klassi võitlus ei kasva ja ei laiene üksi, vaid ta muudab ka oma iseloomu. Nii muutusid kapitalismi esimestel aastatel õige tihti streigid Venemaal "mässuks", kus purustati vabrikuhooneid, tapeti juhatajaid, tehnilist personaali jne. 90-teks

aastateks muutub streigiliikumine ühetasasemaks; ta muutub enam vaiksemaks, vastupidavamaks, mil kindlalt ülesäetud *majanduslikud* nõudmised, s. o. tööliste ainelise, elulise seisukorra parandamise nõudmised.

Töölised pörkasid selles võitluses alaliselt politseinikkude ja soldatitega vastamisi, keda saadeti valitsusvõimu asutuste poolt „rahustamiseks“ välja. *Majanduslik võitlus viis paratamata poliitilise võitluse juure*, s. o. võitluse juure valitsuse ja tema agentide vastu.

1899—1900 aastatest kannab tööliste võitlus selgelt väljendatud *poliitilist* iseloomu. Töölised ei streigi ainult, vaid korraldavad ka punaste lippudega mitinguid ja meelevaldusi, väljendades nendega oleva poliitilise surve vastu protesti.

Töölisklassi poliitilise võitluse sel ajajärgul tekivad tööliste poliitilised revolutsioonilised organisatsioonid, mis mängivad juhtivat osa laialilagunevas liikumises.

1895 a. asutati Petrogradis „Tööliste vabastamise eest võitlemise ühisus“, Ivanovo-Vosnesenskis tekkis „Iv.-Vosnesenski tööliste ühisus“. 1896 a. hakkas Moskvas oma tegevust avaldama „Moskva tööliste ühisus“. 1897 a. tekkis Kiievis „Töölisklassi vabastamise eest võitlemise ühisus“ jne.

Tööliste ühised said oma alguse 70 aastatest, kui loodi „Lõuna-Vene tööliste ühisus“ Odessas ja „Põhja-Vene tööliste ühisus“ Petrogradis.

Kuid need esimesed tööliste ühised ei olnud kuigi suured ega pikaajalised ja neil ei olnud tuntavat mõju tööliste hulkades; viimne oli liig rõhutatud ja pime.

Koik need revolutsioonilised tööliste organisatsioonid tegid pörandaalust salajast tööd. Politsei kiusas ühisusest osavõtjaid taga, arreteeris, hoidis aastate viisi vangimajades ja kindlustes, saatis kaugematesse kubermangudesse jne.

Vene-Jaapani sõda (1904—5 a.), mis esimesel ajajärgul teatud määral revolutsioonilise liikumise kasvamist tagasi hoidis, oli viimaks siiski tõukeks uue haruldase tõusu jaoks, mis jõudis oma lõpupunktil üleüldiseks streigiks ja sõjariistus ülesastumiseks 1905 aastal. Tol revolutsioonilisel aastal streikisid 13 995 ettevõtet, ligi kolm miljoni töölisi!

Sündmused algasid 9. jaanuaril (vana kalendri järele).

Verine puhkepäev Esimesel jaanuaril lasti Putilovi tehases mõned töölised lahti. Töölised nõudsid nende tagasivõtmist ja eitava vastuse puhul streikis tehas 3. jaanuaril. Streik lagunes ka Petrogradi teistes ettevõtetes laiali ja 7-dal võttis ta üleüldise iseloomu.

Töölised, kes äärmiselt sõja raskuste läbi piinatud, otsustasid „tsaari-isakese“ juure palvele minna, et nende seisukorda parandatakse.

9. jaanuaril liikusid tööliste hulgad, papp Gaponiga eesotsas, kirikulipud ja pühakujud kaasas, „isameie't“ lauldes Talvepalee poole.

Rahvahulk võeti kuulirahega vastu: suur hulk surnud ning haavatuid.

9. jaanuar — verine puhkepäev pani Venemaa töölised liikuma. Igal pool algasid poliitilised streigid ja meeleavaldused, mis läksid hüüdsõna — „maha isevalitsus“ — all.

14.—15. juunil tõstsid sõjalaeva „Potemkini“ madrused Odessas ülesastumise lipu üles ja panid sääli 11 päeva vastu.

1905 aasta Revolutsiooniline liikumine kasvas ja tugevnes; jõudis kõige kõrgemale astmele 1905 a. oktoobris.

Üleüldine streik, massilised miitingud platsidel, teatrites ja suurtes ruumides, tuhandelised meeleavaldused jne...

Terves reas linnades algasid sõjariistus kokkupõrkamised kasakatega, sandarmitega. Uulitsatel käis barrikaadidel võitlus.

13. oktoobril valiti Petrogradi tööliste poolt „Tööliste saadikute nõukogu“, mis saigi laialilaguneva revolutsiooni keskkohaks. Petrogradi eeskujul tekkisid nõukogud ka teistes linnades (Harkovis, Moskvas, Kiievis ja t. l.).

17. oktoobril anti tsaarivalitsuse poolt manifest mitmekesiste vabaduste „kinkimise“ ja riigiduuma kokkukutsumise kohta.

Kuid see oli ainult vigur; varsti pärast selle manifesti avaldamist läks valitsus kaitseseisukorrast pääletungimisele ja pärast Moskva detsembrikuu ülesastumise allasurumist pidas isevalitsus võidupidu.

Tulid mustad reaktsiooni aastad. Tsaari kindralid, padrunisi ja püssitääkisid mitte kokku hoides, hakkasid „korda“ jalule säädma. Kodanlus maksis valjult üleelatud hirmu eest kätte.

Tööliste organisatsioonid olid purustatud, paljud tööliselid olid maha lastud, üles poodud, sunnitööle ja Siberi asumisele saadetud jne. Iseäranis hoolas oli selles asjas minister Stolõpin, keda nimetatakse poojaks (Stolõpini kaltstük).

Üheskoos sellega vähenes ka streigiliikumine. Kui 1905 a. streikisid 3 miljoni töölise ümber, siis 1907 a. ainult 740 000, 1908 a. — 176 110, 1909 a. — 64 166 ja 1910 a. — 47 623 inimest.

Kuni 1912 a. läks revolutsiooniline liikumine alla mäge, oktoobrividud olid ligikaudu täiesti kaotatud ja 17. oktoobri manifesti vabadused jäid ainult paberile. Ning ainult riigiduumad, mis haledad ja õigusetud — rahvaesituse kahvatu viirastus olid, tuletasid meele läinud võitlusi ja ettevalmistuse tarvilikkust uuteks jõukatsumisteks. Revolutsioon ei lõppenud, vaid ta elas *ainult liüüsaamise ja taganemise raskeid aastaid üle.*

Kuigi 1905 a. ülesastumine ei kukutanud tsaarivalitsust, siiski *ei läinud ta tagajärjeta mööda.* Tööraha kõige laiemad hulgad, mitte ainult tööliselid, vaid ka talupojad, heitsid igaveseks ajaks kõrvale oma alandlikkuse ja orjalise sõnakuulmise. Kõigile oli selge, et tsaari isevalitsus tuleb kukutada ja et see on ainult aja küsimus.

Leena Leena verised sündmused panid uuel jõul kogu
sündmused tööliku Venemaa laenetama. Reaktsiooni päaletungimine oli seisma pandud.

4. aprillil (vana kalendri järele) 1912 a. lasti Siberi kauges taigas Leena kullatööstuse ühisuse (Лензолото) kullakaevanduses sajad tööliselid maha, kes streikisid kuulmatute raskete töötingimuste vastu; 320 töölist tapeti ja üle 150 haavati.

Väljamaa ja Vene kapitaali meelehääks valati tsaari opritshnikkude poolt Leena tööliste verd.

Leena mahalaskmised kutsusid kogu Venemaa tööliste keskel suure rahutuse üles ja ta lõpuviljaks oli hiigla esimese mai meeleavaldus. Üksi Petrogradis streikisid sel päeval üle 200 000 tööliste, aga üle kogu Venemaa ulatas nende arv üle poole miljoni.

Üleüldse oli 1912. a. 732 streiki. Järgmistel aastatel oli tõus veel suurem. 1913 a. oli 1370 streiki, 1914 a. 1. augustini 3534 streiki, millest võtsid osa 1 337 500 (üks miljon kolmsada kolmkümmend seitse tuhat!) töolist. Kolm neljandikku streikidest olid poliitilise iseloomuga; olid vastupidavad ja kauakestvad.

Töolisteliikumine võttis ähvardava suuruse.

Sõja mõju. Kuid algav ilmasõda pidas liikumise edaspidise kasvu kinni ja viimne läks vähemaks. Esimesest augustist 1914 a. kuni 1. jaanuarini 1915 a. oli kõigest 41 streiki (neist 7 poliitilist), millest võtsid kõigest 8.661 inimest osa.

Sõda ajas proletariaadi sõjaväe read segi. Erakorraliste ja sõjaliste määruste sissesäädmine, valju tagakiusamine streigist osavõtmise eest, isegi mahalaskmised, tööliste asutuste ja tema ajakirjanduse purustamine — kõik see tegi tööliste võitluse äärmiselt raskeks.

Kuid samal ajal muutus ka töölisteklassi koosseis. Enam tervemad ja energilisemad võeti sõjaväkke ja visati väerinnale; sinna visati ka enam protesteeriv „rahutu“ element. Töölisteklassi read täienesid noorsoost ja naistest, s. o. vähem julgemast, vähem kogemusrikkast ja teadlikust elemendist. Juba 1915 a. loeti naisi ja noorsugu 40% tööliste arvust; järgnevatel sõjaaastatel oli see protsent veel suurem.

Pääle selle jooksid „tööliste hulka“ poednikud, spekulandid, kavalad kulakud j. m. mitte proletaarne element, „minnes kaevikusse“ tagarinnal ja töötades „riigi kaitseks“. Muidugi mõtles see element kõige vähem võitlusest, sest tal oli ainult tarvis oma nahka hoida ja väerinnale mitte minna.

Oli tarvis kolmeaastast sõda ja alles siis oli veristatud proletariaat, jõuline sõja ja isevalitsuse vastu välja astuma.

Veebruari revolutsioon. Röövsõda, mil ei olnud lõppu näha, elukalliduse tõus tarbeainete pääle, tsaarivalitsuse agentide arvu- tud hirvitamised, — kõik see sünnitas massilise rahulolemattuse ja lükkas töörahvast avalikule välja- astumisele tsaristliku isevalitsuse vastu. Käärimine algas juba 1916 a. lõpul, kuid 1917 a. veebruaris võtsid revolutsioonilised sündmused ähvardava iseloomu.

21. veebruaril streikisid Kolpino (Petrogradi kõrval asuv alev) töölised, 27. veebr. lagunes streik suuremas osas Petrogradi vabrikutes ja tehastes laiali. Töölised tulid punaste lippudega uulitsale; 10. märtsil võttis streik üleüldise iseloomu. Uulitsatel olid alatasa tööliste ja tsaari sandarmite ja politsei vahel kokkupõrkamised.

12. märtsil ühinesid ülesastunud proletariaadiga terved polgud soldatisi. Sandarmid ja politsei löödi puruks. Nikolai Romanov ja kõik teised valitsuse ninad arreteeriti ja võim läks riigiduuma ajutise valitsuse kätte, aga 15. märtsist ajutise valitsuse kätte, mis oli järgmises koosseisus: P. Miljukov — (kodanlik professor), A. Gutschkov — (Moskva kaupmees), Konovalov — (suurvabrikant), Tereschenko — (suur suhkruvabrikant), vürstid Lvovid — (suurmõisnikud) ja A. Kerenski (advokaat, sots.-revolutsionäär).

Niiviisi läks tööliste ja soldatite võiduka revolutsioonilise ülesastumise tagajärjel riiklik võim tsaarivalitsuselt kodanluse kätte.

Tal ajal ei olnud töölisteklass veel mitte küllalt organiseeritud ja proletaarne kommunistlik partei oli liig nõrk. Kodanlus oli organiseeritud, tal oli ka oma poliitiline keskkohd — riigiduuma, mis löigi uue ajutise valitsuse.

Kuid kodanluse valitsuse, mille sihiks „sõda võidurikka lõpuni“, loomisel ei lõppenud revolutsiooniline võitlus. Ülesastujad ei jõudnud veel eesmärgile . . .

Töölised ja soldatid asutasid Tööliste ja soldatite saadikute nõukogu, mis sai väga ruttu pooliitiliseks keskkohaks, mille ümber ühinesid töörahva laialised hulgad; kommunistlik (enamlaste) partei algas laialiselt oma revolutsioonilist tegevust, koondades töölisteklassi ja soldatite kõiki revolutsioonilisi elemente ning nõudes imperialistliku sõja lõpetamist ja võimu üleandmist nõukogudele.

Kodanlus valitses kaheksa kuud, mille vältel muutus neli korda ajutise valitsuse koosseis, kus olid mitmekesisest vahekordades kodanluse ja kokkuleplaste — sots.-revolutsionääride ja vähemlaste esitajad.

Ajutised valitsused võtsid kõik abinõud tarvitusele, et võim ei läheks töölisteklassi ja tema nõukogude kätte. Tööliste meeleavaldusi lasti, nõukoguvalitsuse eest agiteerijad arreteeriti, maade võtmise eest lasti talupoegi maha, maa võeti tagasi ja anti eramanik-mõisnikule tagasi.

Tööliste ja talupoegade keskel kasvas rahulolematus, seesama nähtus oli ka soldatite keskel, keda sunniti rõõvsõda jätkama.

Enamlaste hüüdsõnad: Maha ministrid-kapitalistid, Maha rõöv-imperialistlik sõda, Elagu nõukoguvalitsus — said kõige rahvalikumaks ja teatavamaks tööliste, talupoegade ja soldatite hulgas.

**Oktoobri
revolutsioon.**

1917 a. oktoobris (7 november uue kalendri järele) kukutati ajutine valitsus ja Venemaa sai nõukogumaaks. Ülesastumine korraldati ja viidi läbi enamlaste poolt.

Kommunistlik (enamlaste) partei hakkas juba septembris kiiresti ette valmistama ja töörahvast võimuvõtmisele ette valmistama. Selle küsimuse kohta kutsuti Petrogradis rida vastutavate parteiliste tegelaste nõupidamisi kokku, kuid 16. oktoobril (vana kal.) otsustas Petrogradi nõukogu koosolek enamlaste ettepanekul sõja-revolutsioonilise komitee asutada, kuhu läksid Petrogradi nõukogu soldatite sektsiooni, enamlaste sõjaväelise organisatsiooni ja pahempoolsete sots.-rev. sõjaväelise organisatsiooni esitajad. Sõja-revolutsiooniline komitee tegi lähematel päevadel sõjavõitluste ülevõtte. Petrogradi garnison oli ligikaudu täiesti nõukogu valitsuse eest ja ainult junkrud, aga ka „löögipataljoni mehed“, olid ajutise valitsuse toed.

24. oktoobril andis valitsusepää Kerenski käsu sõja-revolutsioonilist komiteed arreteerida. Selle käsukirja pääle vastuseks võtsid 25. oktoobri (7. nov.) öösel sõja-revolutsioonilise komitee sõjaväed võitlusteta tähtsamad linna asutused (riigipank, telegraf, vaksalid j. t.) oma alla, kuid kapitalistide valitsust piirati talvepalees. 25. oktoobri õhtul võeti talvepalee ära ja valitsus ligikaudu terve koosseisus, pääle Kerenski, kes ära põgenes, arreteeriti. Sel öösel avati teine ülemaaline nõukogude kongress, kus olid enamlasted enamuses. Kongress võttis võimu oma kätte ja teisel päeval asutati uus töölis-talupojaline valitsus sm. Lenin'iga eesotsas — „Rahvakommissaride nõukogu“.

Selle kongressi poolt võeti tähtsad määrused vastu rahutegevise, kõigi mõisnikkude maade konfiskeerimise, tasuta talurahva kätte andmise jne. üle.

Pärast Petrogradi astusid Moskvas, Kiievis ja teistes linnades töölised ja soldatid enamlaste juhatusel üles ja pärast väikseid lahinguid said kodanluse üle täielise võidu.

Mitte ükskord pärast oktoobrit katsus kodanlus, keda toetasid teistes maades asuvad kaasvennad ja kokkuleplased — sotsialistid, — võimu töörahva käest ära võtta. Mitte ükskord ei seisnud Nõukogu-Venemaa surmatondi ees. Aga kõik vasturevolutsioonilised katsed purunesid tööliste ja talupoegade kindla ühenduse vastu põrgates.

Nõukogu-Venemaa tugevnes ja muutus selles võitluses võitmatuks kindluseks.

V. K. P. (ENAMLASTE) AJALOOST.

Partei tekkimine.

Meie kommunistliku partei algust võib lugeda sellest ajast, kui Venemaa töolisteklassis tekkis klassilise arusaamise nõrk sära ja asutati esimesed revolutsioonilised tööliste ühisused (länud aastasaja seitsekümmendad aastad). Siis ei olnudki veel tõeliselt kommunistlikke parteid. Temast võib rääkida 1903 aastast, kui 2-sel Venemaa sotsiaaldemokraatliku tööliste partei (V. s.-d. t. p.) kongressil tekkis „enamlaste“ fraktsioon, mille eesotsas oli sm. Lenin. (Aga veelgi ei olnud nimetust: kommunistlik partei).

1898 a. märtsi kuul oli sotsiaaldemokraatlike gruppide *esimene* kongress Moskvast. Kongressil olid Piiteri, Moskva, Kiievi, Jekaterinoslaavi, juudi töölisteühisuse („Bund“) ja teiste esitajad.

Kongress ühendas laialipillatud grupid „Venemaa sotsiaaldemokraatide tööliste parteisse“; võeti vastu partei põhikiri ja manifest, kus öeldi, et partei säeb omaks *ligemaks* ülesandeks poliitilise vabaduse võitmise, aga lõpuliseks — sotsialismi.

Kuid tekkinud s.-d. partei ei saanud tööd alata. Kohe pärast kongressi lõppu arreteeriti ligikaudu kõik kongressist osavõtjad ja valitud keskkomitee liikmed, ning sotsiaaldemokraatlikud grupid tegid endistviisi iseseisvalt oma tööd, võttes aluseks ainult manifesti üleüldiseid määramisi. Ühist juhtivat parteilist asutust — keskkomiteed — ei olnud.

Nii vältas teise kongressini, mis oli 1903 a. juuli kuul Londonis. Kongressil olid 43 saadikud otsustava häälega.

2-ne kongress pidi kõik sotsiaaldemokraatlikud grupid ühendama, mis töötasid Venemaa linnades laialipillatult ja looma ühise partei. Kuid asi ei kujunenud nii. Kongressil nähtusid kaks voolu: revolutsiooniline ja kokkuleplik.

Partei programm võeti kongressil ühel häälel vastu. Vastuvõetud programmis kriipsutati alla, et tööliste klassi lõpuli-seks vabastamiseks on tarvis proletariaadil poliitiline võim oma kätte võita ja proletariaadi diktatuur maksma panna, sest ilma selle esialgse tingimusega on ka sotsialism mõttetu.

Üksmeelselt partei programmi vastu võttes, läks kongress organisatsioonilistes küsimustes ja seisukoha küsimuses kodanluse suhtes üksteisega lahku.

Kongressi enamus, tõeliselt küll tähtsusetu osa, seisib koos revolutsioonilise voolu, kokkulepimatu klassivõitluse poolehoidjatest; enamuse voolu eesotsas oli sm. Lenin. Kongressi kokkulepliku vähemuse eesotsas oli Martov.

Siit saigi nimetus „enamused“ ehk „enamus“ ja „vähemused“ ehk „vähemus“.

Selle sotsiaaldemokraatliku kongressi „enamus“ oli igasuguse kokkulepe vastu kodanlusega ja nõudis tema poliitika, kui tööliste klassile vaenulise poliitika, igapäevset paljastamist tööliste ees. „Vähemus“ ei olnud säärase kokkulepimatu seisukohaga nõus ja tunnistas võimaliseks vahel liberaalse kodanlusega kokkuleppesse astumist.

Põhikirja esimese punkti arutamisel — keda parteiliikmeks lugeda — tegi sm. Lenin ettepaneku, et parteiliikmeks tuleb seda lugeda, kes tunnistab programmi, maksab partei maksusid ja *kuulub mingisugusesse partei organisatsiooni*, s. o. kes teeb tõeliselt mingisugust parteilist (tol ajal salaja) tööd, kuid ei kuulu nime pidi lihtsalt parteiliikmeks.

Kokkuleplused, kes said selles küsimuses tähtsusetu enamuse, lugesid sellest küllalt, et kedagi parteiliikmeks lugeda, kui ta tunnistab ainult partei programmi ja maksab liikmemaksu; mis tõeliselt tähendas parteisse astumise võimaldamist otsusevõimetutele mitterevolutsioonilistele elementidele ja ka elementidele vabameelse kodanluse hulgast.

Kõigi teiste organisatsiooniliste küsimuste alal said revolutsioonilise voolu poolehoidjad häälteenamuse ja kui hakati kesk-komiteed valima, siis ütlesid „vähemused“, et nad sinna ei lähe, sest nad ei tahtnud sääl vähemuses olla.

2-sel kongressil tähelepanud lahkumineku suurenesid ja teravnesid revolutsioonilise liikumise arenemisel ning kuristik sügavnes „enamlaste“ ja „vähemlaste“ vahel. Oli selge, et siin ei ole üks partei, vaid kaks. Tõeliselt oli küll ühinemise katseid mitte ainult ükskord pärast 2-st kongressi, kuid sisuliselt ei olnud mingisugust ühendust. Kohtadel tegid kogu aeg „enamlased“ ja „vähemlased“ iseseisvalt tööd.

1905 a. maikuul, pärast 7. jaanuari ja revolutsiooni eel, kutsuti 3-mas V. s.-d, t. p. kongress Londoni kokku. Kongressil oli 29 organisatsiooni esitatud. Kui selgus, et kongressil on „vähemlasi“ vähe, kõigest 9 inimest, siis lahkusid nad kongressilt ja koraldasid Jenas (Schveitsis) oma esimese ülevenemaalise konverentsi.

Nii viisi oli III kongress täiesti „enamlaste“ kongressiks. Kongress võttis vastu resolutsioonid sõjariistus ülesastumise ettevalmistuse ja organiseerimise üle tsaristliku isevalitsuse vastu, revolutsioonilise valitsuse organiseerimise kohta, ning proletariaadi ja talurahva diktatuuri kujude kohta.

Olles kokkulepimatuse vaenulisel seisukohal kodanluse vastu, nägid „enamlased“ töökikus talurahvas proletariaadi liitlast revolutsioonilises võitluses sel ajal, kui „vähemlased“ panid oma lootuse „vabameelse kodanluse“ pääle.

1905 a. revolutsioon ei tulnud „enamlastele ootamata; ta arenes nimelt nii, kuidas nägi seda ette 3-mas kongress. Üleüldine streik muutus väga ruttu sõjariistus ülesastumiseks, mille juhtimine oli enamlaste käes: küias tõusis üles talurahvas.

13. oktoobril loodi Petrogradis esimene „Tööliste saadikute nõukogu“. Nõukogu mõte, kui imelik see ka meile ei oleks, oli „vähemlaste“ oma.

„Vähemlaste“ õigustamiseks peab ütlema, et nad tegid ettepaneku nõukogu luua, kuid ei rehkendanud sugugi mitte ette, et nõukogu võtab õige ruttu revolutsioonilises võitluses juhtiva osa ja läheb võimu võtmise teed. Nad mõtlesid, et nõukogu saab kõige rohkem „vabameelse kodanluse“ edasilükkajaks olema, kellest olenes nende arvamisel alanud võitluse käik.

Varsti pärast revolutsiooni sumbutamist oli Stokholmis 4-as kongress, niinimetatud „ühendatud“ kongress. Kongressist võtsid 111 saadikut otsustava häälega osa 57 organisatsiooni poolt, kel-

lest oli 62 „vähemlast“ ja 46 „enamlast“. „Vähemlased“ kasutasid oma enamust ja võtsid rea kokkuleplikke resolutsioonid sõjariistus ülesastumise, ametühisuse „iseseisvuse“ kohta parteist jne. vastu.

Siiski ei ühendanud kongress kohtasid. Sääli tehti endistiivi revolutsioonilises, kuid mitte kokkuleplikus vaimus töö. Nad kuulasid rohkem enamlikku Petrogradi komiteed, kui vähemlikku keskkomiteed.

Viimne „ühendatud“ kongress oli 1907 a. Londonis. 305 saadikust oli 105 „enamlast“, 97 „vähemlast“ ja 57 bundisti (Juudi ühisus). Kongressil vaadati eelmisel kongressil otsustatud küsimused läbi. Ametühisuste suhtes lükkas kongress nende „iseseisvuse“ tagasi ja luges tarviliseks, et partei võtaks oma kätte ametühisuste ideelise juhtimise ja looks organisatsioonilise sideme ametühisuste ja partei organisatsioonide vahel.

Likvidaa- torid.

See oli siis, kui must reaktsioon möllas igal pool. Parteilist tööd oli äärmiselt raske teha, sest organisatsioonid olid purustatud ja paremad töölised välja saadetud. Ning „vähemlased“ otsustasid: revolutsioon lugeda lõppenuks ja valmistada uuteks tingimusteks ette, töötades avalikult tsaristliku valitsuse poolt lubatud piirides ja põrandaalust organisatsiooni ära kaotades (*likvideerides*). Siit tuligi nende nimetus „likvidaaatorid“ 1907—1914 a. a.

Enamlased hindasid tekkinud sündmusi teisiti. Revolutsiooni kaotust vaadati kui ajutist kaotust; revolutsioon ei ole veel lõppenud (isevalitsus jäi veel alale), sest uus plahvatus on möödapääsematu ja peab valmis olema, kusjuures tuleb endil sündmuskäiku kiirendada.

Kuidas seda teha? Ainult salajasel põrandaalusel teel põrandaaluse organisatsiooni kaudu, kasutades kõiki, mis võimaline, lubatud riigiduuma, ametühisuste, klubide j. t. piirides.

Igasuguste raskuste pääle, nagu tihedased sissekukkumised ja arreterimised, vaatamata jätkasid „enamlased“ oma salajast tööd.

See oli kibeda ringilise töö ajajärk. Suuri organisatsioonid ei olnud, kuid selle eest valmisesid karastatud, kindlad võitlejad — eelmine väesalk, revolutsiooniline eelvägi.

Need väiksed põrandaalused organisatsioonid tegid määratu töö. Pärast Leena sündmusi jõuab töolisteliikumise elavnemise ajajärk (1912—1914 a.), mis läks „enamlaste“ otsekohese juhtimise all mööda. Streigid olid vastupidavad; ühed tulid teiste järele ja olid valmis ülevenemaaliseks streigiks muutuma.

Alganud revolutsioonilise liikumise vastu tegid „vähemlased“ ägedat agitatsiooni. Nad rääkisid, et see olevat „streigi asart“ ja et see ei toovat mitte midagi hääd. Nad olid streikide ja tööliste revolutsioonilise võitluse vastu, mida peeti isevalitsusega.

Veel rohkem ligendas „vähemlasi“ kodanlusega 1914—1918 a. imperialistlik sõda, kui nad asusid isamaa kaitsmise teele, s. o. kodanliku riigi kaitsmisele ja ühes sellega murdsid truudust Internatsionaali vastu.

„Enamlased“ võtsid kõhklemata sõja kohta vaenulise seisukoha. „Sõda — sõjale“ — see oli enamlaste hüüdsõna. Ei tule oma kodanlust kaitsta, vaid temaga tuleb sõdida, tema võimu tuleb igal maal kukutada. Enamlased kutsusid üles: „vennastamine“ väerinnal, ülesastumine tagarinnal.

Reaktsioon, kuid pärastpoole sõda, löid võimatud tingimused järjekordse 6-da kongressi kokkukutsumiseks ja 10 aastat ei olnud kongressi. Olid ainult konverentsid.

Pärast veebruarirevolutsiooni 1917 a. kutsuti Piiteris enamlaste 6-es kongress kokku. Kongressist võtsid osa 157 saadikut 200.000 parteiliikme poolt. Kongress oli juulikuu lõpul poolsalajaselt. Siis ei olnud meil kodanuse võim veel murtud, mida toetasid kokkuleplaste parteid — vähemlased ja sots.-revolutsionäärid.

Veebruarirevolutsiooni esimestel päevadel oli enamlastel selge, et revolutsioon ei peatu kodanliku võimu juures, vaid läheb oma arenemises edasi; veebruarirevolutsiooni vaadati, kui sotsialistliku revolutsiooni sissejuhatust, s. o. kui esimest sammu tema poole. Siit tehti praktiline järeldus: mitte üheks minutiks revolutsioonilist võitlust nõrgendada, vaid poliitilise võimu võitmisele ette valmistada.

6-es kongress tegi kokkuvõtte võitlusest, mida peeti ajutise valitsuse kodanuse vastu ja märkis üles edaspidise võitluse plaani.

Ajutise valitsuse kindlusetus oli silmnähtav; oli tarvis ainult vastav silmapilk välja valida ja temaga lõpuarved teha.

See tehtigi oktoobrikuul.

Kuni 7-da kongressini, mis oli 1918 a. märtsis, nimetati meie parteid Venemaa sotsiaaldemokraatlikuks (enamlaste) parteiks. Klambrites tehti seepärast lisandus „enamlaste“, et meie ei saa revolutsioonilist parteid mitte kokkuleplaste vähemlastega ära segada. 7-dal kongressil otsustati partei nimetust muuta ja teda hakati sellest ajast Venemaa kommunistlikuks (enamlaste) parteiks — V. K. P. — nimetama. Klambrites olev sõna — „enamlaste“ — juhib tähelepanu partei ajaloolise tekkimise ja tema revolutsioonilise mineviku pääle.

Sel kongressil valiti komisjon programmi läbivaatamiseks, mis oli vanaks jäänud ja nõudis parandusi.

Nii öeldi vanas programmis, mis juba 1903 a. 2-sel kongressil vastu võeti, et isevalitsus on tarvis kukutada, asutavkogu kokku kutsuda, sõna, trüki jne. vabadused kätte saada. Pärast oktoobrit oli kõik see üle elatud. Ees seisid uued ülesanded, mille kohta ei olnud, ega võinudki olla, vanas programmis mitte midagi öeldud.

Uus programm võeti vastu järgmisel kongressil, s. o. 8-dal kongressil, mis oli 1919 a. märtsikuul. Kogu see osa vanast programmist, kus räägiti nõudmistest valitsuse vastu (praegu ei ole enam kellegil nõudmisi ette panna), visati välja ja ta asemele pandi juhatuskiri, mida tuleb meil uue elu kõigil aladel teha.

Kongress läks üleilmse vasturevolutsiooni päätetungimiste palavikus mööda, kusjuures pühendati palju tähelepanu sõjaküsimustele, punaseväe ehitamisele jne. 8-dal kongressil oli 301 saadikut, kes esitasid 300.000 parteiliiget.

Pärast seda kongressi läheb kommunistliku partei kasv ja tema mõju töörahva hulgas kiirel sammul edasi.

Juba 9-dal kongressil, 1920 a. märts — aprill, oli 554 saadikut, kes esitasid 612.000 parteiliiget. 9-as kongress ja ka 10-nes kongress, mis oli 1921 a. märtsikuul, tegid pääasjaliselt majandusliku ehituse küsimustega tegemist. 9-as kongress võttis vastu otsuse, et tööstuslikke ettevõtteid peab kolleegiumide asemel

üksikisiklikult juhutatama ja spetsialistisid nendesse asutustesse tööle tõmbama.

10-nes kongress märkis meie uue majandusliku poliitika põhi-
alused üles (sundusliku viljavõtmise muutmine naturaalseks toit-
lusmaksuks, ühistegevus jne.)

Kongressil oli 647 saadikut, kes esitasid 705.245 parteiliiget.

Oktoobrirevolutsiooni päivist muutub Venemaa kommunistlik
partei valitsevaks parteiks, mis juhib nõukoguriiki. Ta juhib pro-
letaarset laeva otsustavalt lõpulise sihi, kommunismi, poole kuul-
matute raskuste pääle vaatamata.

Nüüd, kui kommunistlik partei sai valitsevaks, seisab tema
ees ähvardus, et teda võõra, mitteproletaarse elemendi poolest
ummistatakse. Praegu ei ole enam see aeg, mis oli tsaristliku
isevalitsuse ajal, kui parteisolemise pärast pandi vangikotta, saa-
deti Siberi ja sunnitööle.

Et säärast ummistust mitte lubada ja teadliku proletaarse
elemendi üleolevat tähtsust alal hoida, korraldatakse perioodiliselt
liikmete ümberregistreerimist ja 1921 a. lõpul korraldati ülevene-
maaline üleüldine puhastus, mis viskas parteist suure hulga mitte-
tarvilist ja külgekleepivat elementi välja, aga parandades üleüldiselt
meie proletaarset parteid. Parteist puhastati välja 150 tuhande
inimese ümber.

1922 a. (27 märts — 3 aprill) oli 11-nes V. K. P. kongress.
Kongressil olid 512 saadikut, kes esitasid 532 parteiliiget. 10-dast
kongressist seni ajani vähenes parteiliikmete arv (oli 705.245);
see on üleüldise ülevenemaalise puhastuse tagajärg.

Kongress määras uue majandusliku poliitika tingimustes,
täpikäelselt ametiühisuste uued ülesanded nende tähtsuse ja osa-
võtu tööliste võitluses oma seisukorra parandamise eest, nende
osavõtu vabariigi majanduse kindlustamises ja arenemises.

Partei kindlustamise küsimuses tunnistas kongress tarviliseks
tõsisit tähelepanu pöörata oma liikmete omandusliku koosseisu pa-
randamise, reameeste marksistliku hariduse ja kultuurilise tasapinna
tõstmise pääle.

Et partei ei ummistuks võõra elemendi poolest, loeti tarvili-
seks mitteproletaarsele elemendile sisseastumist parteisse raskendada.

Teistest parteidest ülejooksikute (s.-r., vähemlased), teenijate, ja haritlaste kohta sai kindlaks määratud, et nad peavad kaks aastat kandidaatiks olema ja viie parteiliikme, kes viis aastat parteis olnud, soovitusel tooma.

Kõigilt, kes astuvad parteisse, nõutakse poliitilise kirjaoskuse kooli läbikäimist. *Kommunistlikus parteis ei pea poliitiliselt kirjaoskamatu olema.*

II JA III INTERNATSIONAAL.

II Inter- natsionaal

Pärast Pariisi kommuuna hävitamist algas kogu ilmas must reaktsioon. Kodanlus, olles hirmul „kommunismi viirastuse“ eest, algas ägedat sõjakäiku töölisteklassi vastu. Palju aastaid läks enne mööda, kui proletariaat toibus löödud hoobist.

Ainult 15 aastat pärast I. Internatsionaali surma õnnestas lõpuks uuesti töölisteklassi eelväe rahvusvahelist ühendust luua.

II. Internatsionaali esimene kongress oli 1889 a. Pariisis.

II. Internatsionaal tegi oma 25 aastase olemasolu vältel suure organisatsioonilise töö ära kõigi maade sotsialistlikkude parteide ühendamise alal. Selles mängis suurt osa kindlaksmääratud rahvusvaheline esimene mai püha. See päev ei olnud ainult rahvusvahelise üksmeelsuse päevaks, vaid ka proletariaadi revolutsiooniliste pataljonide ütlelugemise ja oma võitude kokkuvõtmise päevaks.

Esimene mai.

Mispärast valiti selleks päevaks nimelt esimene mai? 1889 aastal märkis Ameerika tööliste ühisus esimeseks maiks meelevalduse, mis peeti Ameerika valitsuse poolt Tshikaagos mahalastud tööliste mälestamise aastapäevaks.

II. Internatsionaali esimene kongress otsustas proletaarset ühishunde märgiks seda päeva, esimest maid, rahvusvaheliseks pühaks lugeda, pühitsedes teda igal aastal.

Pühitsemine seisis selles, et töölised viskasid sel päeval töö kõrvale, korraldasid koosolekuid, ulutsa meelevaldusi ja panid oma valitsusele rea nõudmisi ette.

Seisukoht sõja vastu.

II. Internatsionaal oli kodanlike riikide omavaheliste sõdade vaenlane. Kõigilt sotsialistidelt, kes käisid Internatsionaali, nõuti suurendatud agitatsiooni tegemist militarismi (sõjalikkuse) vastu; alalise sõjaväe asemele rahva sõjariistu paneku nõudmist; *kõigi abinõudega sõjaliste kokkupõrkamiste ärahoidmist ja igal juhusel, kui ei ole võimaline kokkupõrkamist*

ära hoida, püüda teda igamoodi kiiremini likvideerida, kasutades seda kapitalistliku ülivõimu kukutamiseks.

Agitatsiooni militarismi, kodanikkude riikide suureneva sõjariis-tadesse paneku ja nende sõdade vastu tehti küllalt laialiselt. Aga kui oli tarvis sõnadest, agitatsioonist, tegude juure minna (1914—18 a.), siis unustas II. Internatsionaal oma otsused ja selle asemel, et abi-nõusid sõja vastu tarvitusele võtta, s. o. töölisi oma sõjakate valitsuste vastu ülesastumisele kutsuda, tarvitasid tema juhid kõik jõud selleks, et kodanlusega „ühist väerinda“ luua. II. Internatsionaali üksikud sektsioonid (osad) trehvasid väerinnal vaenlastena vastamisi, kaits-tes „oma“ kodanlikke riikisid ja nende rõõvmõtteid.

II. Inter- *Niiviisi pani 1914—1918 a. imperialistlik sõda*
natsionaali *II. Internatsionaali pääle risti.* Tema viimne kongress
lõpp. oli 1912 a. Baaselis.

Nüüd, kui sõda lõppes, katsusid alalejäänud „internatsionalistid“ II. Internatsionaali jalule säada. Kutsutakse hale-dad kongressid kokku ja tchakse otsusi. Esimene säärane kongress oli 1919 a. veebruarikuul Berliinis.

Kuid surnud ei tule kirstust tagasi.

II. Internatsionaal suri tagasitulemata ja töolisteklassi äraandjad ei saa teda ellu kutsuda.

II. Internatsionaali ees, kes tegi kogu oma olemasolemise ajal jgikaudu ainult organisatsioonilise tööga tegemist, ei seisnud praktiliselt poliitilise võimu ülevõtmise ülesanne — proletariaadi diktatuuri jalule-säädmise. Ja kõik tema asutused olid ettevalmistava „rahulise“ töö jaoks kavatsetud. Kui oli tarvis tegutseda, proletaarsed pataljonid kodanluse vastu võitlusesse viia, siis ei olnud ta vastav; ta ei saanud aru, et on jõudnud sotsialistliku revolutsiooni aeg ja andis tööliste-klassi huvid ära.

II. Internatsionaal nimetatakse oma äraandlikkuse eest „kolla-seks“ (nii nimetasid ja nimetavad töölised streigimurdjate ühisusi, kes ajavad tööliste streigid kapitalisti huvidel nurja, teenrite ühisused).

1914—1918 a. imperialistliku sõja puhul hukkus II. Internatio-naal. Silt on veel alale jäänud ja vormaliselt jätkab ta veel tõeliselt küll oma elu, aga sisuliselt ei ole teda enam, kui revolutsioonilise proletaarse eelväe ühendust.

See on kogu ilma kokkuleplaste Internatsionaal, kes peab üheskoos kodanlusega võitlust areneva revolutsioonilise liikumise vastu, mida juhib kommunistlik Internatsionaal.

III. Internatsionaal Sel määral, kuidas pikendati sõda, kasvas tööliste klassis mitte ainult rahulolematus, vaid ka tarvidus rahvusvahelise ühenduse järele, tarvidus säärast asutust luua, mis võiks üleüldise juhtimise revolutsioonilises võitluses oma pääle võtta.

Teiste sõnadega oli tarvis III. Internatsionaali.

Revolutsioonilised tööliste parteid, kes pooldasid aktiivset võitlust imperialistlikkude riikide ja imperialistlikkude sõdade vastu, tegid esimese ühinemise katse 1915 a. Zimmerwaldis (väike linnakene Helveetsias) kutsuti väga väikearvuline kongress kokku, mis pööras kogu ilma tööliste poole manifestiga, mis kutsus rahu eest võitlusele. 1916 aastal oli teine konverents Kienthalis (ka Helveetsias), mis kinnitas Zimmerwaldi konverentsi manifesti.

Need kaks konverentsi ei läinud rahvusvahelisele proletaarsele liikumisele kasutult mööda. Ja kuigi nad ei jõudnud III. Internatsionaali luua, siiski olid nad igal juhul tõukeks kõigi maade revolutsiooniliste jõudude ühendamiseks.

III. Internatsionaali esimene kongress oli märtsi esimestel päevadel 1919 a. nõukogulises Moskvast.

Selle uue rahvusvahelise ühenduse aluseks oli revolutsioonilise võitluse idee, mis säadis omaks ülesandeks kodanluse võimu vägivaldse kukutamise ja proletariaadi diktatuuri jalulesäädmise kogu ilmas kõigi maade tööliste jõuga.

Manifestis, mis avaldati kogu ilma töölistele, räägitakse, et kommunistliku Internatsionaali ülesanne seisab selles, et töölisteliikumist kokkuleplaste halvast mõjust puhastada ja sotsialistliku revolutsiooni võitu kogu ilmas kiirendada.

III. Internatsionaal nimetatakse seepärast *kommunistlikuks*, et ta ühendab *kõigi maade kommunistlikke parteisid*, otsustava võitluse parteisid; tema ridades ei ole kokkuleplasi.

Kommunistliku Internatsionaali kongressid, mis on igal aastal, tunnistavad kommunistlikkude parteide ja revolutsioonilise liikumise kasvamist kõigil mail, kus veel valitseb kapitaal. Ning praegu

ei ole ühtki riiki, kus ei oleks kommunistlikku parteid. 1921 a. kuulusid kommunistlikku Internatsionaali mitmekesiste maade 51 parteid.

Kongressil vastuvõetud komm. Internatsionaali põhikirjas öeldakse, et kõik parteid, mis kuuluvad komm. Internatsionaali, sünnitavad ühise rahvusvahelise kommunistliku partei, milles on raudne distsipliin ja mille eesotsas asub täidesaatev komitee. Täidesaatval komiteel on õigus distsipliini ja kongressi määruste rikkumise korral terved grupid ja parteid komm. Internatsionaalist välja heita.

Et neil parteidel ja gruppidel, mis on kommunismile ja revolutsioonilisele võitlusele sisuliselt vaenulised, sisseastumist komm. Internatsionaal takistada, võeti kongressi poolt 21 sisseastumise tingimust vastu.

Need tingimused nõuavad, et kõik komm. Internatsionaali kuuluvad parteid teeksid alaliselt salaja ja avaliselt, kommunistlikku agitatsiooni ja propagandat, tõmbaksid kaasa talupoegasid ja sulaseid, organiseeriks kommunistlikke ringisid ametühisustes ja ühisustes, tõmmates neid kokkuleplikkude parteide mõju alt ära jne. Pääle selle nõuti alalist allumist kongressi ja kommunistliku Internatsionaali täidesaatva komitee kõigi määrustele.

1921 a. oli kolmas kongress.

Komm. Internatsionaali mõju

Kommunistlikkude parteide ja komm. Internatsionaali mõju kasvab iga maa tööliste hulkades, kuid kaugelki ei käi kõik tööliste organisatsioonid veel tema revolutsioonilise lipu alla.

Kokkuleplased jätkavad oma hävitavat tööd ja kasutades oma kodanikkude valitsuste kaitset ja kommunistide tagakiusamist, peavad nad veel paljud tööliste organisatsioonid oma äraandliku mõju all. Proletariaadi üksmeelt kodanluse kasuks tükeldades, takistavad äraandjad revolutsioonilist võitlust, lükates kapitaali viimset tundi edasi.

Ning mida kiiremini õnnestab kommunistlikul Internatsionaalil tööliste hulkasid äraandjate mõju alt vabastada, *seda ligemal on üleilmse sotsialistliku revolutsiooni võidupidu.*

See võidupidu on möödapääsematu, ainult küsimus seisab ajas...

Kapitalistlik ilm vinskleb surmaeelsetes krampides. Sõda rikkus oleva tasakaalu kapitalistlikkude riikide vahel, *röövrahu ei hävitanud põhjusi, mis selle sõja välja kutsusid.*

Uued sõjariistus kokkupõrkamised maailma jagamise asjus on paratamatud.

Igal maal kasvab ja tugevneb revolutsiooniline liikumine. Klassivõitlus teravnes. Väike üksik streik võtab väga ruttu massilise poliitilise streigi suuruse, muutudes sõjariistus kokkupõrkamiseks.

Tööliste hulgad elasid kapitalistlikud vahekorrad üle; need on töölistele väljakannatamatud.

Kommunistliku Internatsionaali lipu all hävitavad töölised „kuldvasika“ kuningriigi, s. o. kapitaali võimu.

PROLETARIAADI DIKTATUUR JA V. S. F. N. V.

Diktatuuri tarvilisus.

Sotsialistliku revolutsiooni võidu puhul, kui proletariaat lõpuliselt kodanliku riigi purustanud, loob ta oma — tööliste riigi, proletariaadi diktatuuri, s. o. paneb maksma oma piiramatu võimu kõigi teiste klasside üle.

Nagu iga riik, *nii on ka tööliste riik sundimise klassiline orgaan.* Aga kui kodanlik riik sunnib töölisi ja talupoegi, siis tööliste orgaanid langevad kodanluse ja tema järeljooksikute päale, millega sunnivad neid töölisteklassi nõudmistele ja huvidele alluma. Kui töölisteklassi üksikud osad rikkuvad oma tegevusega kogu klassi huvisid (tööst puudumine, laisklemine jne.), siis sunnib tööliste riik neid, võideldes otsustavalt kogu klassi huvide rikkujate vastu.

Proletariaat, kui ta loob oma riikliku aparadi, võib oma pää ülesande „kurnajate hävitamise“ teostada; see tähendab, et proletaarne riik võtab kapitalistidelt nende varanduse ära riigi kätte (natsionaliseerib); kapitalistlikud ettevõtted, mis olid enne töörahva kurnamise abinõuks ja mittetööliku sissetuleku saamiseks, on proletaarne diktatuuri puhul proletaarne võimu toeks, vabastamise abinõuks, inimeste uute vahekordade aluseks.

Proletaarne riik on ajutine organisatsioon. Pärast seda, kui kodanlus on alla surutud, kui saab tema isu lõpuliselt hävitatud proletaarne võimu vastu üles astuda, kui kaovad klassid, kui kaob klassiline vihavaen, aga ta kaob, sest ei ole enam kapitalistlikku eraomandust, siis muutub ka proletaarne riik, täites oma ülesande, tarvitusetuks ja teda ei saa enam olema. Siis saab klassitu, kommunistlik ühiskond olema.

Nõukogu võim. 1917 a. oktoobrirevolutsiooni puhul teostati Venemaal nõukoguvõimu kujul proletariaadi diktatuur. Meie riiki nimetatakse sellest ajast: Venemaa Sotsialistlik Föderatiivne Nõukogude Vabariik (lühendatult V. S. F. N. V.).

Mispärast?

Meie riik nimetatakse Venemaa, aga mitte nimega Vene, sest meil ei ole mitte ainult venelased, vaid ka *teiste rahvuste töörahvas* (prantslased, sakslased, türklased juudid jt.); kõigil, kes elavad ja töötavad vabariigi piirides, on *ühesugused õigused*: neid võib valida ja valitud saada nõukogudesse, kusjuures selle pääle ei vaadata, missugust usku nad on (õigeusklikud, katoliklased, juudid ja t.) ehk ei usu sugugi mitte.

Meie riigi põhisaaduse (konstitutsiooni) järele on *mittetöölised elemendid õigustest ilma jäetud*; kurnajad — kodanlased, nende mitmekesised teenrid (papid, politseinikud, sandarmid ja teised), kulakud ja teised töolisteklassi vaenlased. Vene kodanlane, nagu Juudi, Poola, Ukraina j. t. kodanlased, on *ühevääri- liselt õigusetud* ja vaatamata nende rahvuse pääle on neilt kõigilt *vabrikud, tehased, maa ja üleüldse kõik abinõud, mille abil võisid nad tööta elada, kurnates töölisi, ära võetud* (natsionaliseeritud).

Kui meil oleks ainult Vene töolisteklass valitsenud (*siis* nimetataks riik nimega *Vene*), siis ei oleks see ainult ekslik olnud, vaid ka ähvardav riigi enda kohta.

Oktoobrirevolutsiooni võitlustest tööliste võimu eest ei võtnud mitte ainult venelased aktiivselt osa, vaid ka kõigi teiste rahvuste proletaarlased — ukrainlased, lätlased, juudid jt. Kodanluse ülevõimu vastu võideldes valasid kõik rahvused, keda kurnasid Vene kodanlus ja mõisnikud, oma verd barrikaadidel.

Kui *kõigi tööliste huvid on võitluses kapitaali vastu ühesugused, siis on samuti ka nende huvid ühesugused oma tööliku elu vaba ülesehitamise asjas.*

Kodanlusele oli rahvuslik vihavaen tarviline, sest ta sütitas seda vihavaenu, mis viis rüüstamiseni. See kergendas tal võimu mitmemiljonilise tööliku hulga üle.

Kodanlus, süttitades rahvuslikku vihavaenu, oskas targalt seda nii kasutada, et rahulolematust kodanluse surve vastu *muutus teise rahvuse töörahva rüüstamiseks*. Kodanlik-mõisnikulisel Venemaal tarvitati iseäranis juutide ja armeenlaste rüüstamisi.

Rahvuslik vihavaen nõrgendab ainult proletariaadi jõudusid.

Meie riik nimetatakse seepärast *sotsialistlikuks*, et kõige tähtsamad ja suuremad valmistuse abinõud ja tööriistad (raudteed, laevad, vabrikud, tehased, maa ja muu) on kodanluse ja mõisnikkude käest ära võetud ja nad on kogu töörahva omad, tema riigi — nõukoguvõimu — näol. Nõukoguvõim juhib kõiki ülevõetud asju nii, kuidas ta leiab selle enam oma töörahva huvides kasuliku olema: ühed ettevõtted peetakse üleval riigi kulul, teised antakse tööliste ehk talupoegade artellidele ja ühistegevuslikkudele organisatsioonidele rendile, kolmandad antakse eraettevõtjatele rendile.

Nõukoguvõimu esimesel aastal natsionaliseeriti kuni 4.000 kõige suuremat kapitalistlikku ettevõtet ja kogu maa, ligi 35 miljoni tiinu, mõisnikkudelt. Kolme aasta vältel natsionaliseeriti nõukoguvõimu poolt ligi 10 tuhat kapitalistlikku ettevõtet, ja kõik pangad, mis on praegusaegse kapitalismi südameks. Pääle selle on nõukogulise riigi käes vee- ja raudtee transport. Kuid veel ei ole kogu kapitalistlik eraomandus natsionaliseeritud; ta elab veel osaliselt edasi. Aga aegamööda, samm sammult, saavad kõik valmistuse abinõud, s. o. kõik see jõud, mis oli rikkastel tööliste ja talupoegade kurnamiseks ja rõhumiseks, *ainult tööliste riigi omandus olema ja ühes sellega töörahva tarviduste rahuldamiseks*.

Nõukoguvõim, kui ta teeb esimese otsustava sammu sotsiaalsmi poole, võttes kodanluselt nende eraomanduse ära, *mõtleb kindlalt algatud revolutsioonilist tööd sotsialismi ja kommunismi lõpulisel teostamiseni jätkata*.

Riik nimetatakse *föderatiivseks*. Föderatsioon tähendab liitu. *Meie riik on iseseisvate nõukoguliste riikide liit*, mis on üksteisega kokkuleppe teel seotud, mille järele iga riik, mis käib föderatsiooni, on oma sisemistes asjades täiesti iseseisev, kusjuures allub ainult üldriiklikult tähtsates küsimustes (raudteed, väline poliitika, sõda, rahu jne.) ühise riikliku keskkoha alla.

Nõukoguliseks nimetatakse ta seepärast, et võim on tööliste, punaväelaste ja talupoegade saadikute *nõukogude* käes, mida valib ainult töörahvas.

Riigi kõige kõrgemaks asutuseks on ülevenemaaline nõukogude kongress, mis tuleb kõige vähem kord aastas kokku.

Kongressi vaheaegadel peab istumisi kõrgem asutus — *Ülevenemaaline kesktäidesaatev komitee*, (Ü. K. T. K.) mis on ühel ajal säadusandlik, korraldav ja kontroleeriv asutus. Vabariigi asjade üleüldiseks juhatamiseks loob Ü. K. T. K. rahvakommissaride nõukogu, mis annab määrusi, dekreetisid, juhatuskirjasid jne. välja.

Ü. K. T. K. on õigus rahvakommissaride nõukogu korraldusi ümber muuta. Tööstust juhivad rahvamajanduse nõukogu, kuhu käivad ametühisuste nõukogu, Ü. K. T. K. ja rahvakommissaride nõukogu esitajad. Kogu maa majanduse juhtimise kõrgemaks asutuseks on töö ja kaitse nõukogu.

Nõukogud on proletaarse riikliku võimu see kuju, mis viib inimsoo kommunismile.

Meie riik nimetatakse *vabariigiks*.

Vabariigiks nimetatakse säärane riiklik kord, kus ei ole isikulist päranduslikku valitsusvõimu ja riiklikke asju otsustavad valitud esitajad. Niiviisi on vabariik vastandiks monarkiale, sest monarkias on võim ühe isiku — monarhi (tsaari) ehk kuninga — käes, pealegi antakse see võim sugupõlvest edasi: isa pojale jne.

Kuid vabariigi nimetus üleüldiselt ei tähenda veel mitte rahvalitsust; on mitmekesiseid vabariike. Nii võib olla kodanlike vabariike, kus loomuliselt ei võta ega võigi võtta rahvas — töölisteklass ja töölik talurahvas — riigi asjadest osa. Tõepoolest on ka kodanlikkudes vabariikides „kogu rahva“ poolt valitud asutus, mida nimetatakse parlamendiks, kuid kodanlik riik korraldab parlamendi valimisi nii, et sinna satuvad määratus enamuses jõukate klasside esitajad, aga töölistel on sääl õige vähe oma esitajaid (saadikuid) — üks, kaks ja kõik. Nii väljendab parlament alati valitseva klassi — kodanluse — arvamist.

Prantsusmaal, Põhja-Ameerika Ühisriikides, Helvetsias ja mujal on säärased kodanlikud vabariigid, aga meie teame väga hästi, missugune „rahvas“ sääl valitseb: tööliste tagakiusamine on sääl

säärane, missugune oli see meil enne 1917 a. oktoobrirevolutsiooni Venemaal. Need vabariigid on helled töelistele kuulisid ja vangikodasid jagama.

Meie vabariik on proletaarne: sääl ei valitse kodanlikud esitajad, vaid töolisteklassi ja tööliku talurahva esitajad, teostades tõelist rahvavalitsust.

Niiviisi peegeldub meie riigi nimetuses — V. S. F. N. V. — meie tõeline õige seisukord.

Nõukogu-Venemaa päämised säädusandlikud alused (konstitutsioon) kinnitati lõpuliselt V. ülevenemaalisel nõukogude kongressit.

Võitluse pikkus. Pärast kodanliku valitsuse kukutamist vältab võitlus veel edasi. Vana kord ei anna kohe uuele ruumi; vaakuv kodanlus võtab veel kõik oma viimised jõud kokku, et panna töolisteklassile varemete mäed, surnukehade kuhjad ja vere mered takistuseks ette.

Kodanlus vihkab tööliste riiki, nõukoguvõimu; see on ka arusaadav, sest kodanlus oli oktoobrirevolutsioonini riigis täieliseks peremeheks, härraks, kuid nüüd tuleb tal väljamaal ümber hulkuda ehk nõukoguvõimu palgalisena teenida ehk kõige paremal juhusel nõukoguvõimult mingisugust ettevõtet rentida, mis siiski tähendab töötamist nõukoguvõimu kasuks ja tööliste riigi kindlustamiseks.

Kaitsemise tarvilisus. Nõukogu-Venemaa ei taha sõdida, aga ta on sunnitud ennast pääletungivate vaenlaste, vasturevolutsionääride, eest, kes unistavad mineviku tagasitulekust, kaitsma.

Et mitte lasta Venemaal kodanlikku korda tagasi tulla, kus jälle kõik vabrikud ja tehased võtaks kodanlus, kuid maa-mõisnikud oma kätte, tuleb tal enmast hulgaarvuliste pääletungimiste vastu kaitsta.

Meie punane sõjavägi täidabki seda hiigla suurt ülesannet.

Praegusaegne sõda ei ole selle sarnane, missugust peeti 1914—1918 aastatel kodanlikkude riikide vahel; siis oli imperialistlik sõda, s. o. säärane sõda, kus sõdiv pool püüdis nõrgemat vaenlast võita, et pärast teda rõhuda.

Nüüd võitlevad Nõukogu-Venemaa töölised ja talupojad kodanluse vastu; see on klassisõda, kodusõda.

Sääl, kus kodanlusel ehk valgekaardlaste sõjaväel õnnestab (tõeliselt küll ajutiseks) nõukoguvõimu maha suruda, säetakse vanad kodanlikud korrad sisse ning vabrikud, tehased ja maa antakse tagasi vanade omanikkude kätte. Aga kui punane sõjavägi kihutab valgekaardlased välja ja säeb töörahva võimu jalule, siis antakse vabrikud, tehased ja maa töölistele ja talupoegadele, kes nõukogudesse organiseeritud.

Meie „isamaaline“ kodanlus, keda kõige ilma kodanlus toetab, ei lähe ainult Nõukogu-Venemaa vastu sõjalisel väerinnal välja, vaid ta võtab kõige mitmekesisemad abinõud tarvitusele: organiseerib salaseltsisid, plahvatusi, süttitusi jne.

Selle vastu peab võitlust vasturevolutsiooni vastu võitlemise erakorraline komisjon, mis muudeti IX nõukogude kongressil (1921 a.) riiklikuks poliitiliseks valitsuseks.

Millal on

Millal on kodusõjal lõpp?

lõpp?

Kuni kodanlus ei jätta oma katseid, et valitsevat seisukorda oma kätte haarata ja töörahva võimu kukutada, seni on kodusõda mõõdapääsematu. Kodusõda on sõda võiduka lõpuni.

Nõukogu-Venemaa ei taha sõdida, kuid ta on sunnitud sõdima, sunnitud ennast hulgaarvuliste pääletungivate vaenlaste vastu kaitsma.

Kodanlik võim ei anna töölistele ja talupoegadele võimalust rahuliselt töötada . . . Kuid tööd on määratu hulk. Nõukogu-Venemaa sai oma kätte purustatud majanduse ja tal on tarvis määratuid jõupingutusi, et asja parandada ning kõik vabrikud ja tehased käima panna, kogu kõlbuline maa leiva alla külida.

Aga kes seda kõike teeb? Töörahvas ise, tööliste ja naistöliste, talupoegade ja talunaiste ühise töö teel.

Iga töömees peab tungima poliitilise ja majandusliku elu kõigi asjadesse, tungima sinna peremehe viisi ja mitte jõudu kokku hoides ja lootes, et keegi tuleb ja teeb, kogu maa ja töörahva hääks käekäiguks töötama.

Ainult kõigi ausate töömeeste *seltsimeheliste jõupingutuste kaudu, võideldes tööväerinnal, tuleb Nõukogu-Venemaa uue avarama, parema ja kommunistliku elu juure.*

AMETIÜHISUSED JA NENDE ÜLESANNE.

KAPITALISTLIKUS ÜHISKONNAS.

Töölise seisukorra kindlusetus, alaline ähvardus ilma tööta jääda, uulitsale visatud saada ja piiramatu kurnamine, — kõik need viisid kapitalistlikus ühiskonnas juba ammu töölisi oma *klassiliste* ühenduste loomisele organiseeritud võitluse otstarbeks kapitaali vastu.

Üheks säärastest ühendustest ongi *ametühisused*.

Esimene ametühisus, nii nimetatud troyd union, tekkis Inglismaal 1794 a. Venemaal tekkisid ametühisused 900 aastatel. Need olid väiksed ühisused, mis tegid oma tööd salaja; tsaarivalitsus võitles igasuguste abinõudega töolisteliikumise vastu ja töölise ühisused olid keelatud. Ainult pärast ülesastumist, mis oli oktoobrikuul 1905 a., muutusid ametühisused massilisteks organisatsioonideks, kuigi ilma administratsiooni lubata.

Majanduslik võitlus. Töölisklassi laialisi hulkasid, isegi kõige mahajäänumaid ühendades (organiseerides), *ei säädnud ametühisus esialgu mitte omale ülesandeks kapitalismi kukutamist ja kurnamise hävitamist*. Nad pidasid *majanduslikku* võitlust, võitlust töölisklassi seisukorra parandamiseks kapitalistliku ühiskonna piirides — nõudsid tööpäeva lühendamist, tööpalka suurendamist jne.

Poliitiline võitlus Majanduslik võitlus muutub kapitalistlikus ühiskonnas *paratamata poliitiliseks võitluseks*. Kodanlik riik, kaitses kapitaali huvisid, võtab oma päale aktiivse osavõtu töölise streikide mahasurumises, saates rahuliste streikijate vastu politseinikke, sandarmisi ja soldatisi, andes säädusi välja, mis töölise vastu sihitud.

Ametühisused muutuvad mitte ainult majandusliku, vaid ka poliitilise võitluse, riigi vastu võitlemise organideks. Üheskoos puht-majanduslike nõudmistega säevad töölised ka poliitilised nõudmised üles, mis mitte ettevõtjate, vaid valitsuse vastu sihitud — töökaitse, öösise töö keelamine alaealistele ja naistele jne.

Erapooletus.

Poliitilist võitlust ajades ei või ametühisused olla erapooletud töolisteklassi poliitilise partei suhtes — kommunistliku partei suhtes, kes juhib kogu töolisteklassi revolutsioonilist võitlust, ühendades tema üksikuid salkasid. Töolisteklass võib ainult tema üleüldise juhatamise all edukalt oma võitlust pidada, et kapitalistlikust orjusest täieliselt vabaneda. Mida tugevam on ametühisuste side kommunistliku parteiga, mida rohkem parteilisust on ametühisustes, seda enam on nad revolutsioonilisemad, seda ligem on võit.

Meie rumalate kokkuleplaste sarnased töolisteklassi vaenlased peavad võitlust ametühisuste „erapooletuse“ ja „riippumattuse“ eest, et töolisteklassi revolutsioonilisi jõudusid nõrgestada. Tegeliselt tähendab ägeda klassivõitluse silmapilgul revolutsiooniliseid parteid „erapooletu“ ja „riippumatu“ ametühisus streigimurdjate ühisust, kollast ühisust, mis annab kogu töolisteklassi huvid kapitaaliga kasuks ära.

Venemaa ametühisused ei läinud omas suures enamuses mitte seda streigiäraandjate teed, vaid sidusid ennast kommunistliku parteiga ja viisid tema revolutsioonilise poliitika läbi.

Kasv.

Venemaa ametühisuslik liikumine on võrdlemisi väga noor; ta ei ole veel 20 aastatki vana. Revolutsioonilise võitluse tingimustes arenedes — 1905 a. oktoober, 1917 a. veebruar ja oktoober — tugevnes ta lühikese aja vältel ja kasvas tugevaks revolutsiooniliseks ühenduseks.

Nii oli 1917 a. 3-dal ülevenemaalisel konverentsil 1.475.429 ametühisuse liiget esitatud; esimesel ülevenemaalisel kongressil 1918 a. 2.638.812, teisel kongressil 1919 a. — 3.422.000, kolmandal 1920 a. — 4.328.400, aga 1921 a. oli ametühisuste liikmete arv juba 6.970.000 kasvanud.

„Ametühisused muutuvad aegamööda Nõukogu-Venemaal organisatsioonideks, mis ühendavad peaaegu kõiki töölisi“.

Nõukogude eest.

„Kokkulepe“ ajajärgul, s. o. 1917 a. veebruar — oktoober, võtsid ligikaudu kõik ametühisused, erandina ainult teenijate ametühisus, võtlusest osa, mida organiseeris kommunistlik partei ajutise valitsuse vastu; asutasid punast sõjaväge, sanitaarväesalku jne., kuid 25 oktoobril läksid nad partei juhatusel ajutise valitsuse pääle tormijooksule. „Kogu võim nõukogudele“ — säärane oli meie ametühisuste hüüdsõna.

II. PROLETARIAADI DIKTATUURI PUHUL.

Oktoobrirevolutsioon tegi töölisteklassi valitsevaks klassiks. Kodanlus jäi riiklikust võimust ja oma eraomandusest ilma; kapitalistlikud valmistuse abinõud läksid tööliste riigi — nõukogude — korralduse alla. See muutis põhjaliselt endisi vahekordasid tööliste ja kodanluse vahel ja ametühisuste ette kerkisid uued ülesanded. *Ametühisused muutuvad kapitaali vastu võitlemise abinõudest riikliku võimu asutusteks; nende pääl lasub päämismalt töö ja valmistuse organiseerimine.*

Uued ülesanded.

Ettevõtete juhtimisse (vabriku juhatused peavad üleüldise korra järele korraldatud olema) otsekoheselt mitte segades, võtavad ametühisused siiski riikliku valmistuse asutuste juhatuste kokkusäädmistest osa, nagu rahvamajanduse nõukogud, natsionaliseeritud tööstuse juhtimise komiteed jne. Üheks tähtsamaks ülesandeks on ametühisustel administraatorite ja organisaatorite ettevalmistamine ja ülessäädmine.

Ametühisused on riikliku võimu ligemateks ja otsekohesemateks kaastöölisteks.

Riigistamine.

On käimas järkjärguline ametühisuste ühendamine riikliku võimu asutustega. Säärane ühendamine nimetatakse ametühisuste *riigistamiseks*.

Kuid see ühendamine ei sünni korraga mingisuguse määruse või dekreediga teisel päeval pärast revolutsiooni. See on proletaariaadi diktatuuri ülemineku ajajärgu pikaldane protsess kapitalismilt kommunismile; ta teostatakse tööliste hulkade iseteadvuse arenemisel ja nende ettevalmistusel kõigi riiklikkude aparaatide ja majanduslikkude asutuste juhtimiseks.

Uute ülesannete — valmistuse juhtimise — saavutamise eesmärgil võtavad ametühisused ja nende asutused otsekoheselt osa majandusliku plaani ja valmistusliku programmi väljatöötamisest, võtavad osa juhtivatest asutustest nende programmide elluviimisel, võtavad osa kõigi majanduslike asutuste organiseerimisest, valvavad spetsiaalsete tööjõudude arvelpidamise ja jaotamise järele, peavad võitlust tööliku deserteerimise vastu jne.

Kõik see esialgne ettevalmistuslik töö teeb praegusaegsed ametühisused praktiliseks *kommunismi kooliks*, sotsialistliku töötuse juhtimise kooliks.

Klassivõitlus.

Klassilises ühiskonnas on klassivõitlus mõõda-päsematu. Kapitalistlikus ühiskonnas on tööliste klassil ja tema ametühisustel *streik* päämiseks abinõuks võitluses kapitaali vastu. Streigivõitluse lõpuliselt sihiks on kodanliku riigi purustamine.

Proletariaadi diktatuuri puhul, üleminekul kapitalismilt kommunismile, kui ei ole veel vanad kapitalistlikud vahekorrad üle elatud, on ka klassivõitlus paratamatu. Kuid sel tööliste klassi võitlusel on hoopis teine siht. *Väljaastumise korral on siin tööliste klassil ehk tema üksikutele salkadel sihiks proletaarse riigi kindlustamine ja proletaarse (riikliku) majanduse arendamine. Streik, kui võitluse meetod, on proletariaadi diktatuuri puhul täiesti kõlbmatu.*

Ametühisus, jäädes tööliste klassi ja tööliste riigi huvide kaitsmise seisukohale, juhib tööliste klassi võitlust *majanduslike asutuste ja riiklike ettevõtete administratsiooni mitteõigete tegude*, vana kapitalistliku korra tagasi toomise katsete ja erakapitalistide katsete vastu *nõukogu määrusi ja korda rikkuda*.

Nii ei ole riiklikkudes, ega ka erakapitalistlikkudes, ettevõtetes streikideks tarvidust. Sest see, mida võib saavutada streigi teel, võib lihtsalt riiklike asutuste kaastegevuse teel saavutada, kes täieliselt seisavad proletariaadi huvide kaitsel.

Ametühisuste ülesanne hõõrumiste ja konfliktide alal riiklikkudes, kuid ka eraettevõtetes seisab selles, et neid *tööliste kasuks* paremini otsustada, kusjuures seda rahuliselt õiendatakse, et mitte asja terava konfliktini, streigini viia.

Töölise seisukord ei või saada streigiga parandatud, vaid kõigi proletaarsete jõudude pingutusel tööväerinnal ning proletaarse majanduse kindlustamise ja arenemise teel.

**Valmistus-
likud
ühendused.**

Majandusliku korralageduse vastu võideldes ja riikliku suurtööstuse arenemisele ja tugevnemisele kaasa avitades, muutuvad ametühisused ühisustest ametite järele valmistuslikkudeks ühisusteks. *Kõik töölised ja teenijad, musttöolisest insenerini, on igas ettevõttes ühe valmistusliku ühisuse liikmed.* Nii kuuluvad metallistide ametühisustesse kõik töölised, kes töötavad metallvabrikutes: mustatöölised, lukussepad, treialid, mehaanikud, puutöölised, insenerid jne.; puuvilla töölise ühisusse kuuluvad kõik töölised, kes töötavad puuvilla vabrikutes, puutöölised, mehaanikud jne.

Niiviisi võivad ühe ameti töölised *mitmete ametühisuste* liikmed olla selle järele, missuguses ettevõttes nad töötavad. Töölise ühisuse säärane kuju annab tõeliselt võimaluse töölisele osa võtta valmistuse juhtimisest, seda oma alla võtta ja kommunistliku partei juhatuse all kommunismi ehitada.

ARHIIV-
RAAMATUKOGU
H. LEOKE

NÕUKOGU-VENEMAA MAJANDUSLIK POLIITIKA.

Mis on majanduslik poliitika ?

Selle all tuleb mõista kõiki neid *riiklikke abinõusid*, mis meie majandusliku ehituse alal läbi viiakse ehk kavatsetakse läbi viia.

Nõukoguvõimu lõpusihiks on kommunismi teostamine. 1917 a. oktoobrirevolutsioon läks kommunismi nimel: kapitalistlikud ettevõtted natsionaliseeriti kommunismi nimel, punane sõjavägi võitleb kõigil väerindadel valgekaardlaste bandetega kommunismi nimel ja kommunismi nimel läheb raske ja äge võitlus tööväerinnal.

Suureks takistuseks on kommunismi teostamisel meie tööstuse ja põllumajanduse mahajäänud olek, mille juure tuleb veel arvata imperialistliku ja kodusõja purustused.

Meie majanduse jalulesäädmisele ja arenemisele, kogu maa valmistusjõudude tõstmisele, et meil ei oleks näljaseid, on juhitud nõukoguvõimu ja juhtiva kommunistliku partei kogu jõud.

Sellega ja ainult sellega määratakse meie majanduslik poliitika.

Majanduslik poliitika ei ole alaliseks määratud, mis igaks ajaks ja igasugusteks tingimusteks kõlbuline. Ei, *ta peab muutlik olema*, kui võrd on ka muutlikud nõukogulise vabariigi olemise tingimused üleüldse. Nii ei ole see, mis oli 1918 a. kõlbuline, kui Nõukogu-Venemaa oli vasturevolutsiooni tulise rõngaga piiratud, mitte enam kõlbuline 1921 a., kus seda „piiramist“ enam ei ole ja see, mis on 1921 a. kõlbuline, ei ole enam siis kõlbuline, kui kõigil mail saab kodanluse võim kukutatud ja proletariaat valitsevaks klassiks saab olema.

I. TÖÖSTUSE ALAL.

Tööstuse alal on päämiseks ülesandeks riikliku (nõukogulise) *suurtööstuse kindlustamine ja arendamine.*

Suurtööstus, töörahvast liites ja distsiplineerides, kindlustab proletariaadi diktatuuri ja on kommunismi aluseks.

Ilma arenenud suurtööstuseta ei või olla kommunismi. Seda tõe peab alaliselt meeles pidama.

Pärast 1917 a. oktoobrirevolutsiooni natsionaliseeris nõukoguvõim kõik kapitalistlikud ettevõtted, kus oli üle 5 töölise ühe mehaanilise mootoriga ehk üle 10 töölise ilma mootorita. Riik ei olnud suuteline kõiki väikseid natsionaliseeritud ettevõtteid käima panema ja juhtima, kuid ka suured ettevõtted ei töötanud mitte nii, kui nad oleks pidanud töötama, sest nad kannatasid kütte, tooresaine ja tööjõu puuduse all. Aga kogu kapitalistlikku eraomandust oli tarvis natsionaliseerida, sest sellega löödi surmahoop meie kodanlusele ja võeti temalt töörahva kurnamise ja rõhumise päämise sõjariist käest.

Kodusõda ja määratute Denikini, Koltshaki ja Judenitshi vastu-revolutsiooniliste väerindade tekkimine mõjus raskelt meie nõukogulise majapidamise pääle. Dooni süsi, Siberi ja Ukraina leib, Uurali raud ja Turkestani puuvill — kõik need olid meie keskmisest natsionaliseeritud suurtööstusest ära lõigatud. Viimne elas vanade tagavarade viletsate ülejääkide arvel. Pääasjaliselt töötasid ettevõtted revolutsioonilise kaitse tarvis. Massiliselt tarvitavate asjade (riide, jalanõude jne.) valmistus vähenes äärmiselt. Pääle selle vähenes nende ettevõtete valmistus, kust saadeti töölisteklassi parem jõud väerinnale ja riigi juhtimisele.

See oli sõja ajajärk, kui ei olnud mingisugust võimalust majapidamist korraldada; kõik jõud ja abinõud läksid Nõukogu-Venemaa kaitsmiseks hulgaarvuliste vaenlaste pääletungimise vastu.

Ning meie majanduslik poliitika läks selle poole, et kuidas kokkuhoidlikumalt oma tagavarasid kulutada (nälja paiuk) ja alal hoida kuni hooajani oma paremad natsionaliseeritud ettevõtted. Riigi poolt võeti arvele kõik materjaalsed tagavarad (põllumajanduslikud ained, tooresaine, küte), mida jaotati ka vastavate riiklikkude asutuste vahel.

1921 aastaks muutusid Nõukogu-Venemaa olemise tingimused. Vasturevolutsioon sai väerindadel löödud: töölised ja talupojad olid Nõukogu-Venemaa iseseisvust suutnud lõpuliselt kaitsta.

Uus poliitika.

Vana tagavarade kokkuhoidliku kulutamise poliitikast võib ja peab valmistuse ja loomise poliitikale üle minema, meie riikliku suurtööstuse — kommunistliku ühiskonna alusmüüri, aluse — arendamisele ja jalulesäädmisele.

Kuid seks on kõigepäält tarvis massiliselt tarvitavate asjade tagavara: toitaineid, riideid, jalanõusid jne. Kui töölised ei ole kõige selle poolest kindlustatud, siis ei või ka juttu olla *suurtööstuse* jalulesäädmisest.

Nõukogulisel riigil ei ole ligikaudu sugugi sääraseid tagavarasid ehk nad on liig väiksed selleks, et nende abil võiks meie majandusliku ülesehituse tööd nii edasi ajada kui tarvis.

Tarvitusliku tagavara loomine, *laialiselt tarvitavate asjade üleüldise hulga suurendamine*, on meie suurtööstuse kindlustamise ja arendamise tingimuseks.

Seks on tarvis kõiki võimalusi kasutada.

Missugused võimalused on seks Nõukogu-Venemaal olemas?

Need võimalused on järgmised:

1) Väljarentimine; 2) kontsessioonid; 3) väikevalmistus.

Väljarentimine. Nõukoguvõimu käes on kõik kapitalistidelt äravõetud (natsionasiseeritud) ettevõtted. Kuid neid kõiki käima panna, neid kõiki juhatada ei ole meil võimalik ja seepärast jätab nõukoguvõim oma kätte ainult neist kõige tähtsamad, mil on üleriiklik tähtsus — teatud hulga enam varustatud vabrikuid, tehaseid, raudteid ja veeteid. Kõik need riiklikud ettevõtted, mis varustatakse riiklikkudest tagavaradest ja valmistustest, ongi nõukoguvõimule toeks ja abinõuks valitseva seisukorra oma käes hoidmisel riigis.

Need ettevõtted, mida ei või milgil põhjusel omal jõul käima panna (kütte ja toitainete puudus, liig suur remont jne.), antakse riigi poolt tööliste artellidele, kollektiividele ja eraettevõtjatele rendile.

Rentimine on ajutine kasutamine. Rendile antud ettevõtte jääb riigi omanduseks. Nõukoguline riik, kuid mitte rentnik, on väljarenditud ettevõtte peremees. Rentnik, kes rentis ettevõtte, maksab kasutamise eest rendimaksu, mis määratakse lepingu järele kindlaks, annab osa väljatöötatud töösaadusi ära ja täidab teised kohustused. Pääle

selle on rentnik kohustatud pärast lepingu lõppu võetud ettevõtte täielises korras tagasi andma.

Rentimise kasud.

Rentimise kasud on selged: nõukoguline ettevõtte säetakse jalule, mis pärast, kui rentimise tähtaeg lõppenud, on kergem käima panna ja täieneb riiklik tarbeainete tagavara, mis rahuldab riiklikke tarvidusi — riiklikkude ettevõtete tööliste, punase sõjaväe ja muu tarvidusi.

Kapitalisti-rentniku huvi ei ole selles; ta otsib kasu ja ka saab seda. Meie oleme sunnitud sellega leppima, oleme sunnitud osa rahvavarandust rentnikule-kapitalistile andma.

Kontsessioonid. Nõukogu-Venemaal on määratud looduslikud rikkused, kuid selle pääle vaatamata oleme meie vaesed, sest meil ei ole midagi.

Mispärast? Seepärast, et meil on *liig halb tehnika*, vähe masinaid ja needki on tublisti kulunud.

Sütt, naftat, rauda, metsa — kõiki on meil olemas! Künarnukk on ligidal, kuid siiski ei saa hammustada; meil ei ole abinõusid kõigi meie rikkuste kasutamiseks.

Meie elame sõe pääl ja metsas, kuid meil ei ole millega kütta ning vabrikud seisavad tooresaine ja kütte puudusel.

Selleks, et natuke kasutada oma rikkusi suurtööstuse kindlustamiseks ja arendamiseks, tuleb väljamaa kapitalistidele *kontsessioonid* anda.

See on rentimine, kuid ainult pikema aja pääle ja suurematele kapitalistidele ehk nende liitudele.

Kontsessioonäär, et kasutada tema kätte antud looduslikke rikkusi, peab tooma tarvilised masinad, mida meil ei ole ja asja korda säädma.

Osa väljatöötatud töösaadustest peab maksuna kasutamise eest kontsessioonäär nõukogulisele riigile maksma, kuid ülejäänud lähevad täieliselt tema korralduse alla ja on talle rikkuseks.

Kontsessioonilise lepingu lõpul läheb ettevõtte kogu sissesäädega nõukogulise riigi omanduseks.

Kontsessioonide kasud.

Niiviisi suurendab Nõukogu - Venemaa, andes väljamaa kapitalistidele kontsessioonid, oma tarbeainete tagavara ja saab teatud aja järele suure hästi sissesäetud ettevõtte, mis annab tulevikus ainult Nõu-

kogu-Venemaale kasu.

Ettevõtteid rendile ja üleüldse kontsessioonid andes kasutab Nõukogu-Venemaa kapitalistid ja nende majanduslikku kogemust, nagu ta kasutab kodanlike spetsialistid — insenerid, ohvitserid, õpetajaid jne.

Siin ei ole midagi hirmsat. Siin on ainult tarvis kõike seda targalt teha ja tõeliselt kapitalistid kasutada, kuid mitte neil lasta ennast kasutada. Kõigilt töörahva liikmetelt nõutakse otsustusvõimet ja hoolsust.

Kapitalist-rentnik ehk kontsessioonäär annab nõukogu vabariigile kasutamise eest osa rikkusest, osa valmistuse töösaadustest; ülejäänud osa läheb täieliselt rentniku ehk kontsessiooni kätte, mis lähevadki turule müügi lainetena.

Siit tekkiski tarvidus turgusid avada ehk nagu „Vabakauplus“ räägitakse „vabakaupluse“ tarvidus.

Kui ei oleks „vabakauplust“, siis ei oleks kapitalistil mingisugust mõtet ja mingisugust kasu Nõukogu-Venemaalt tema ettevõtteid ja rikkuseid rentida. Kapitalist on ainult kasust huvitatud ja kõige vähem asja on tal nõukogulise majanduse hää käekäiguga. Kui oleks võimalik kasu saada ja samal ajal ka nõukogulist majandust purustada, siis oleks igaüks rentnikkudest-kapitalistidest sellega täiesti rahul.

Vaat selles ongi nende häda, et rentimisest kasusid (selle pääle on nad väga himulised) saades kindlustavad ja arendavad nad *vastu oma tahtmist* meie nõukogulist riiki, ligendades seda aega, kui nõukogu vabariik võib ka ilma nendeta läbi saada ja oma jõududega oma majandust ehitada.

Rentimisest ja kontsessioonidest ei võinud siis juttu olla, kui Nõukogu-Venemaa oli vasturevolutsiooniliste sõjavägede poolt ümber piiratud ja kui tal tuli meeletlikumat võitlust pidada.

Nüüd on vasturevolutsioon löödud ja kodanlust võib ilma isearalise kartuseta kogu töörahva huvides kasutada nõukoguvõimu kindlustamiseks.

See ei ole *kokkulepe kodanlusega*, kuigi sääll leping alla kirjutatakse, vaid tema *kasutamine*.

Kontsessioonid ja rentimised, mis 1922 a. ajajärgul tarvilsid, saavad pärast seda asjatuks, kui sotsialistlik revolutsioon võtab kõigis

kapitalistlikkudes riikides võiduka iseloomu ja kui sääal saab kodanluse võim kukutatud.

Kui lood muutuvad, siis muutub ka meie majanduslik poliitika muutuvad ka viisid ja abinõud, mida kommunismi, kui lõpulise sihi kättesaamiseks kasutame.

Väikevalmistus. Kapitalistlikku Venemaad loeti alati tööstuslikus suhtes küllalt mahajäänud maaks. See on seepärast, et suurkapitalistliku tööstuse olemasolemise ja ta valitseva seisukorra pääle vaatamata on väikevalmistus — käsitööstus — tähtsal kohal üleüldises majanduslikus elus. Nii oli kuni sõjani üks kolmandik kogu valmistusest riigis väiketööstuse käes.

Väiketööstuse tarvilisus.

Seni ajani, kuni ei suuda riiklik tööstus kõigi tarvitajate tarvidusi rahuldada, on väiketööstuse arenemine mõõdapääsematu ja tarviline. Ta suurendab tarvidusainete üleüldist hulka, täidab riiklikke tellimisi, rahuldab suurte riiklikkude ettevõtete tarvidusi ja aitab kaasa suurtööstuse kindlustamisele ja arenemisele. Nad on rohkem kasulikud nende ühendamisel artellidesse ehk ühisustesse.

Nõukoguvõim avitab igaviisi väiketööstust ja iseäranis ühisuste ja artellide ühendusi.

Riikliku suurtööstuse kindlustamisel ja arenemisel on ikka väiksem tarvidus väike- ja käsitööstuse järele ning ta lõpetab oma olemasolu.

Vabakauplus, rent, kontsessioonid — kõik need tähendavad muidugi meil Nõukogu-Venemaa teritooriumil käsikäes sotsialistliku majanduse (riikliku) kasvuga ka kapitalismi. Viimne esineb turul tõsise vaenlasena ja mitte ainult väiketööstuse, kuid ka suure riikliku tööstuse vastu, mis on asetatud kaubanduslikule alusele ja mis on sunnitud oma olemasolemiseks ja arenemiseks oma töösaadustega kauplema. Võitluses võidab tugevam ja et neid ei lõõdaks turul erakapitaali poolt surnuks, seks ühinevad riiklikud ettevõtted sündikaatidesse ja trustidesse.

Nõukoguline riik, lastes kapitalismil elutseda, paneb teda teatud raamidesse, piirab teda lepingutega ja sääeb ta kohta riikliku kontrolli ja valve maksma. *Kapitaal ei ole vaba*; ta on proletaarse diktatuuri poolt ohjeldatud.

Vaat *säärane* kokkuliitmine, kapitalismi ja riigi ühendamine, nimetatakse *riiklikuks kapitalismiks*. See on kapitaali kasutamine proletaarse riigi poolt töörahva huvides.

II PÖLLUMAJANDUSE ALAL.

Riiklik kapitalism.

Põllumajanduse alal on põhiülesandeks riikliku (nõukogulise) *suurmajapidamise arendamine*.

Venemaa on enamalt jaolt põllutööstuslik maa; suur hulk elanikkudest, ligikaudu 80⁰%, on külas ja teevad põllutööd, pidades väikest isiklikku majapidamist.

Väike eraomandus on põllumajanduses, just kui tööstuseski, suureks takistuseks kommunismi teostamisel. Üksikute valmistajate-talupoegade vahel ei ole seks tarvilist üksmeelt, iga üksik peremees on huvitatud ainult oma majapidamisest, kuid turul, kus igaüks püüab kuidas kiiremini ja kallimini oma majapidamise saadusi müüa, esinevad nad vaenlastena.

Põllumajanduse kriis.

Juba enne sõda elas talupoja põllumajandus kriisi üle: maad oli väga vähe, maa oli kurnatud, tema viljakus langes. Imperialistliku ja kodusõja vältel suurenes kriis veel teravamaks ja tähtsal määral vähenes külvipind.

Pärast oktoobrirevolutsiooni sai talurahvas üle 30 miljoni tiinu maad, mis võeti mõisnikkudelt ja suurmaapidajatelt ära. Kuid sellega ei lahendatud põllumajanduse kriisi: põllumajanduse töösaaduste hulk vähenes kiiresti iga aastaga ja suurenes tootlus-kriis kogu maal.

Pärast oktoobrirevolutsiooni hakati põllumajanduse töstmiseks ja arendamiseks, kuid ka kriisi nõrgendamiseks, *põllumajandus-ikke kommuunasid, artellisid ja nõukogulisi mõisasid* organiseerima.

Üheskoos suurtööstusega (vabrikutööstus) peavad need uued kujud meie põllumajanduses kommunismi aluseks ja alusmüriks olema.

Mis on kommuun ja nõukoguline majapidamine?

**Põlluma-
janduslik
kommun.**

Kommun on töörahva vabatahtlik ühendus oma ühiskondliku majapidamise pidamiseks ühisel jõul ja ka ühiseks eluks. Siin töötavad kõik ühetaoliselt ja saavad ka ühetaoliselt oma tarviduste rahuldamiseks. Kogu majapidamine on kõige inventaariga, mis temas olemas, kommununa liikmete omandus. 1921 aastani oli kommunade korralduse all ligi 2 miljoni tiinu maad ja nende arvu loeti ühes põllumajanduslike artellidega 15.000 ümber olevat.

Nõukoguline põllutööstuslik majapidamine on nõukogulise riigi oma. Teda peetakse neilsamadel alustel, nagu vabrikuid ja tehaseid, ning kõik, mis nendes valmistatakse, on ainult riigi päralt. Need on leiva vabrikud. Nõukoguliste mõisate all on 3 miljoni tiinu maad.

Põllumajanduslike kommunadel ja nõukogulistel majapidamistel, kui suured majapidamised, mil suurel määral maapinda, on palju paremusi väikse talupoja majapidamise kõrval; siin on maa-viljakus suurem ja töö poolest ei ole nad nii rõhutatud, kui väike talupoeg.

Kuid kõige nende eesõiguste pääle vaatamata arenevad ühiskondlikud majapidamised, kommunad ja artellid, viletsalt. Talupoeg, kes kogu eluaeg töötanud oma maalapil, on sellega harjunud, ühte kasvanud, ega jõua temaga jumalaga jätta ja ühiskondliku majapidamise pääle üle minna. Ta kardab seda uut, temale tundmatut asja.

Ka kodusõda takistas kommunade ja nõukoguliste mõisate arenemist, kusjuures ei lasknud neil täies suuruses töötada.

Suurpõllupidamine ei või ilma suurvabrikutööstuseta edukalt areneda. Viimne annab tarvilisi põllumajanduslike masinaid, kuntsväetust jne. Kuni ei õitse meil suurtööstus, seni on väike talupoja majapidamine toiduainete päämistemise valmistaja kogu Nõukogu-Venemaa rahva tarvis. Kommunad ja nõukogulised mõisad saavad pääasjaliselt katse ja eeskuju osa mängima.

Mida kiiremini saab suurvabrikutööstus arenema, seda kiiremini saab ka suurpõllupidamine arenema.

Kuid seni on tarvis talupoja majapidamist tõsta, säääl üleelatavat kriisi vähendada ja üheskoos sellega maa ja riigi tarviduste tagavara suurendada.

Nõukoguvõimu esimesel ajajärgul, niinimetatud „sõja ajajärgul“, ei olnud võimaline talupoja majapidamise seisukorda parandada. Nõukoguvõimu ees seisis üks ülesanne: mitte lasta noort proletaarset vabariiki ära kägistada. Loodi määratu punane sõjavägi; tuhanded tööliselised töötasid riigikaitseks. Neid oli tarvis toita sest seda nõudis kaitse edukas läbiviimine.

Kõik, mida oli sõjaväele ja töölistele tarvis, võeti nõukoguvõimu poolt arvele ja võeti vabamüügilt ära.

Nii tekkiski sunduslik viljavõtt.

Tema sisu seisis selles, et kõik talupojad jätsid kõige tarvilisema osa oma korralduse alla ja oma majapidamisele, kuid kõik ülejäägid andsid ühiskondliku vastutuse tõttu (üksteise eest vastutamine) riigile.

Muidugi ei võinud sunduslik viljavõtmise talupoja majapidamise arendamist taga õhutada. Talupoeg ei olnud oma majapidamise parandamisest huvitatud, sest ülejäägid, mis ta säält oleks saanud, ei annud temale otsekohest kasu. Selle tõttu vähenes ikka külvipind tuntavalt . . . Talurahva keskel kasvas rahulolematuus ja side töölisteklassi ja talurahva vahel nõrgenes, mis iseäranis siis tundus, kui üleüldine vaenlane — kodanlus ja mõisnikud — purustati ja hädaoht teatud ajaks mööda läks.

Toitlusmaks.

Kui majanduslikule väerinnale üle läksime, siis võisime sundusliku viljavõtu ära kaotada ja *toitlusmaksule* (naturaalmaks) üle minna. Seda oli tarvis teha majandusliku ülesehituse ja poliitiliste põhjuste tõttu (vaigistada talupoegade rahutusi ja kindlustada sidet töölistega).

Toitlusmaksu järele ei anna iga talupoja majapidamine mitte oma majapidamise *kõik ülejäägid* riigile, vaid ainult teatud osa, mis varemalt kindlaks määratud. Mida *rohkem* neid ülejääkisid (viljasaagist, külvipinnast) seda *rohkem* on tarvis toitlusmaksu maksta.

Üleüldiselt on maks väiksem, kui sunduslik viljavõtt. Nii oli 1920 a. üle kogu vabariigi (ilma Ukraina ja Turkestanita) sunduslik viljavõtt 423 miljoni puuda pääle määratud, kuid 1921 a. oli maks kõigest 240 miljoni puuda.

Niiviisi talurahva raskusi vähendades ja sundusliku viljavõtu toitlusmaksuks muutes, suurendame rohkesti talupoja huvi oma majapidamise ja tema parandamise vastu, sest kõik ülejäägid pääle

toitlusmaksu, jäävad täieliselt tema korralduse alla ja ta võib neid riigile ehk eraostjatele müüa.

Ajutised abinõud. Suurtööstuse arenemisel saab toitlusmaks *vähene* ja tulevikus täiesti *kaotatud*. Riik saab siis tarvilise hulga toitaineid oma nõukogulistest majapidamistest ja ka talupoegadelt kaubavahetuse teel, andes talupoegadele nende toitainete eest vabrikutööstuse saaduseid.

Praegu ei ole veel seda võimaline teha, sest ei ole veel tarvilist hulka linnatööstuse saadusi. Kuid sõjaväge on tarvis toita; samuti on ka tarvis riiklikkude ettevõtete töölisi toita. Toitlusmaks ongi ajutiseks abinõuks seni, kuni ei tööta meie snurtööstus täieliselt ja kuni ei ole võimalik linna ja küla vahel, õigemini nõukogulise riigi ja iseseisvate valmistajate vahel, külas õiget *kaubavahetust* jalule sääda. Oma majapidamise saaduste eest saab küla riiklikkudest ladudest vastava hulga sotsialiseeritud suurtööstuse saadusi. Siin ei ole enam vabaturg ja vabakauplus tarvilised. Viimne kaob ära ja üheskoos temaga kaob ka spekulatsioon.

PUNANE SÖJAVÄGI.

Venemaa nõukogude vabariik, mis määratu hulga hästi sõjariistus vaenlaste poolt ümber piiratud, ei oleks suutnud oma vabadust ja iseseisvust alal hoida, kui ei oleks vägevast punast sõjaväge olnud.

Mitu korda pärast oktoobripööret organiseeris üleilmne kapitaal sõjariistus sõjakäikusid meie noore sotsialistliku vabariigi vastu, katsudes kodanluse võimu meil jalule sääda. Kuid meie punane sõjavägi kaitses oma rinnaga proletaarse vabariigi iseseisvust ja vabadust; üleilmse kapitaali soovid ei läinud täide ja töölik Venemaa võib oma elu ehitada *oma* soovil, kasutades oma huvides kapitaali ja kodanlikke spetsialistisid.

Punane- kaard.

Punane sõjavägi sündis revolutsioonilise sõjatuules ja tormis ning oma alguse sai ta tööliste väesalkadest, *punasekaardist*, mille asutamine algas 1917 a. pärast veebruarirevolutsiooni igalpool tööliste keskkohdades

Kodanlus ja ka kokkuleplaste parteid (sots.-rev. ja vähemlased) takistasid igaviisi tööliste sõjariistadesse panekut, sest nad laid väga hästi aru, et sõjariistus töölisteklass toob hukatuse kodanusele ja kokkuleplaste ajutise valitsusele. Tehtud takistuste pääle vaatamata panid tööliised, kes tsaari kukutasid, ennast sõjariistadesse. Punane sõjavägi kasvas ja tugevnes ning oktoobripöörde päivil oli juba Petrogradis 30.000 töölise ümber tööliste väesalkades. Moskva, Rostov, Kiiev ja paljud teised linnad ei jäänud Petrogradist maha. Tööliised panid ennast sõjariistadesse ja valmistasid ägedalt võitluseks valmis kodanluse vastu.

Tööliste punanekaard, kuid ka madruste ja soldatite üksikuõ osad, mis asusid enamlaste sõjaväe organisatsioonide revolutsioonilise mõju all, olid oktoobri ülesastumise pää jõuks.

Nad olid ka esimesteks sõjariistus väesalkadeks, kes kaitsesid ennastsalgavalt oktoobrivõituisid.

**Vabatahtlik
punane
sõjavägi.**

Kuid need väesalgad ei sünnitanud veel mitte reguläärset punast sõjaväge; „tööliste ja talupoegade punase sõjaväe“ organiseerimisest kirjutati esimest korda 15. jaan. 1918 a. rahvakommissaride nõukogu määruses. Selle määruse järele ehitati punane sõjavägi vabatahtlikul alusel; sõjaväkke astumine oli kõigile töölistele ja talupoegadele, kes võrast tööjõudu ei kurnanud, vaba ja ainult kurnajatele oli punasesse sõjaväkke sisseastumine ära keelatud.

Punasesse sõjaväkke astujatelt nõuti, et nad peavad alati valmis olema oma jõudu ja elu oktoobrivõitude, nõukoguvõimu ja sotsialismi kaitseks andma.

Vabatahtlik punane sõjavägi ei olnud kaua, — ainult neli kuud. Sel ajal oli ta ridades 200.000 inimest ning ta surus edukalt vasturevolutsioonilised ülesastumised ja leegid alla; meie oma kodus kasvatatud valgekaardlus löödi puruks ja ta oli jõuetu punase sõjaväe vabatahtlikkude väesalkade vastu seisma.

Meie valgekaardlastele ruttas üleilmne kapitaal appi. Vabatahtliku punase sõjaväe vastu tulid reguläärsed ja dissiplineeritud väeosad. Asi muutus palju tõsisemaks ja meie vabatahtliku punase sõjaväe kangelaslikkus, eneseohverdamine ja võitlusvõime oli liig väeti Saksa, Inglise ja Ameerika imperialistlikkude sõjavägede, mis hästi organiseeritud ja hästi tehniliselt varustatud, vastu võitlemiseks.

Edukaks võtluseks on tarvis täpikäälset sõjajõudude arvelpidamist korraldada. Seda on tarvis tegeva väe ja tema täienduse kohta pidada. *Vabatahtlikult ei võinud* igal tarvilisel silmapilgul nõutavat hulka sõjamehi saada, sest sõjameeste reast väljalangemine võib minna kiiremini kui nende täiendamine.

**Sõja
kohustus.**

Siit oli tarvis minna vabatahtlikust sunduslikult mobiliseeritud punase sõjaväe juure. Sm. Trotski tegi 22 aprillil 1918 a. sellekohase ettepaneku kesk-täidesaatva komitee koosolekul.

Sm. Trotski rääkis: „praegu loome vabatahtlikkudest töölistest ja talupoegadest ainult *abiväe*, kes peab ajutiselt sotsialistliku vabariigi *tõelise* sõjaväe loomiseni sisemise ja välise kaitse kergemad ülesanded täitma. See vägi ei ole nõrk meie sisemiste klassiliste vaenlaste vastu, kuid ta on *liig nõrk* vägevate välise vaenlaste

vastu. Nende vastu on meil tarvis teist sõjaväge, mis oleks ehitatud võimalust mööda *sõjakunsti* põhimõtete järele ja loomuliselt ka spetsialistide osavõtul. Need samad väesalgad, kes seisid koos kangelaslikkudest töolistest, kes võitlesid kangelaslikult kalediinlaste, kornilovlaste, duutovlaste ja teiste bandete vastu, said ise tegelikus elus aru, et nende ehituse põhimõte ei ole kuigi palju vastupidav organiseeritud sõjaväe ees, mis on sõjakunsti põhimõtete järele ehitatud. Sellest saab nüüd iga arusaaja tööline aru. Et vabatahtlikust sõjaväest sundusliku, miilitsasüsteemi, s. o. *sundusliku sõjaväekohustuse* juure üle minna, seks on tarvis sõjaväelis-administratiivset aparati, mis võtab olevad jõud arvele ja mis paneb neid sõjaväe kohustuse all olevate seisukorda. See aparaat saab sõjaväe kohustuse alla käiwa rahva arvel pidama, teenistusse kutsuma, sõjavägesid asutama, mobiliseerima.

Täidesaatev komitee kiitis sm. Trotski ettepaneku hääks ja avaldati määrus *sundusliku* meestevõtmise üle punasesse sõjaväkke. 12. juunil andis rahvakomissaride nõukogu esimese määruse välja Volgamaade, Uurali ja Lääne Siberi 51 kreisis 1893—1897 a. sündinud tööliste ja talupoegade sõjaväkke võtmise kohta. Pärast järgnesid mobilisatsioonid meie vabariigi teistes osades.

Sõjaväe kasv.

Hädaohu kasvamisel kasvas ka meie reguläärne punane sõjavägi. 1918 a. detsembris oli meil punases sõjaväes 350 tuhat sõjameest, 22½ tuhande komandööri, 1.700 kuulpriitsi, 270 kergest suurtükki, 50 rasket suurtükki ja 30 haubitsat. 1919 a. esimeseks jaanuariks oli: 400 tuhat sõjameest, 35 tuhat komandööri, 2.700 kuulpriitsi, 500 kergest suurtükki, 93 rasket, 72 haubitsat. Kuid 1920 a. detsembris oli punane sõjavägi 5.300.000 (viis miljoni kolmsada tuhat) meest suur, mil olid igasugused sõjariistad ja tehnika abinõud (aeropläänid, soomusrongid, tankid . . .)

1920 ja 1921 a. a. olid suurte võitude aastad. Punane sõjavägi, mis oli ehitatud mobilisatsiooni alustel ja vana ohvitseeride ja kindralite poolt sõjakunstis välja õpetatud, oli mehine ja sai aru, mille nimel ta võitleb. Punane sõjavägi löi valgete sõjaväe puruks, mille organiseeris üleilmne kapitaal.

Organiseeritud vasturevolutsioon sai organiseeritud punaselt sõjaväelt surmalöögi. Igal väerinnal puruks löödud vaenlane ei

olnud enam elujõuline Nõukogu-Venemaa vastu välja astuma. Jõudis puhkeae.

Kuivõrd *vähenesid* uute pääletungimiste ähvardused, niivõrd *vähendas* nõukoguvõim oma punast sõjaväge, sest 1911 a. detsembriks vähendati teda ligi viiest miljonist 1.370.000 inimeseni. Nii- viisi vähenes sõjavägi enam kui kolm korda.

Punane ratsavägi ja merevägi. Ühel ajal punase sõjaväe organiseerimisega organiseeriti ka punast ratsaväge ja punast mereväge. 1918 a. 22. veebruaril organiseeriti lõunas I ratsa väesalk sm. Budennõi juhatusel all; väesalk organiseeriti kolme päeva vältel ja juba esimesel märtsil astus ta lahingusse.

Aprillis muudeti olevad väesalgad lõunas polkudeks. Sel ajal oli juba Budennõi ratsavägi 3.500 mõõka suur, kuid 19 a. jaanuaris töötasid sm. Budennõi üldise juhatusel all neli ratsapolku.

Esimene mobiliseerimine punasesse mereväkke oli 27 augustil 1918 a. Mobiliseeriti kõik, kes 1893—1897 a. sündinud ja varemalt mereväes teeninud; järgmine mobiliseerimine, mille järele kutsuti 1898 a. mehed, oli 11. septembril. Merevägi, mida „liitlased“ tublisti purustasid ja paljaks röövisid, säadis aegamööda oma võitlusvõimet jalule.

Sõjaväe spetsialistid. Meie punane sõjavägi kujunes võitmatuks sõjaliseks jõuks ainult seepärast, et teda ehitati sõjakunsti viimse sõna järele. Vanade sõjaväe spetsialistide (ohvitseeride, polkovnikute, kindralite) tööletõmbamine, töolistest ja talupoegadest oma punaste komandöride ettevalmistamine, olid reguläärse sõjaväe jaoks tarvilised, sest ainult see suutis üleilmse kapitaali reguläärsete sõjavägede vastu sõdida.

Seepärast anti pärast sundusliku sõjaväekohustuse väljakuulutamist määrus välja, et vana sõjaväe kõik endised alamohvitseerid, ohvitseerid ja sõjaametnikud kutsutakse punasesse sõjaväkke.

Tööle võetud sõjaspetsialistid murdsid tihti truudust Nõukogu-Venemaa vastu, kuid määratu hulk nendest teenis ausalt punast sõjaväge, kasvas temaga ühte ja arendasid ja kindlustasid tema võitlusvõimet.

Oma punaste komandöride ettevalmistuseks alustati uuesti tööd kõrgemates sõjaväe akadeemiates.

1921 a. oktoobris kujutas meie komandööride koosseis õige kirju pilti: 43,4 protsenti olid töölised ja talupojad, kes ei olnud spetsiaalset sõjaväe haridust saanud, — „revolutsiooni punased komandöörid“, 13 protsenti endisi alamohvitseerisid, 10 protsenti punaseid komandöörisid, kes spetsiaalsed koolid läbi teinud, 22 protsenti sõjaaegseid ohvitseerisid, 5 protsenti elukutselisi ohvitseerisid ja 6 protsenti sõjaväe ametnikke.

Meie punane sõjavägi lõi säärase kirju komandööride juhatuse all kõik valgekaardlaste väesalgad puruks.

Vabariigi kõigi sõjaväeliste jõudude üleüldiseks juhatamiseks loodi 1918 a. 2. septembril Ü. K. T. K. otsusel ühine keskasutus — *Revolutsiooniline sõja nõukogu* sm. Trotski juhatuse all ja 13. novembril 1919 a. asutati sõjaväelise juhtimise kõrgem asutus — *Töölise ja talupoegade kaitse nõukogu* sm. Leenini juhatuse all.

**Milles on
jõud.**

Võrreldes kapitaali sõjaväe ja punase sõjaväe sõjaväelist tehnikat peame tunnistama, et kapitaali sõjaväed on paljuparemini sõjariistus. Kõigi nende paremuste päale vaatamata võitis meie punane sõjavägi. Mispärast? Milles seisab meie punase sõjaväe jõud?

Punane sõjavägi on töörahva lapsuke, oma vabastamise eest ülesastunud töölise ja talupoegade sõjaväeline eessalk võitluses kapitaali orjuse alt vabastamisel. *Ning see arusaamine, et punane sõja vägi saab töörahva s. o. oma huviseid kaitsma ja nende eest võitlema*, loob selle jõu, mida ei ole kapitaali sõjaväel, kes kaitseb kurnajate ja parasitide huviseid.

Punase sõjaväe dissipliin tuleb arusaamisest, et ta teeb töörahva vabastamise suurt tööd ja mida teadlikumad on punase sõjaväe väesalgad, seda rohkem on nad võitlusvõimelised ja ühes seega lähevad suurema vaimustuse ja eneseohverdamisega võitlusse.

Imperialistliku sõjaväe soldat muutus kasarmutes sõnakuulelikuks „halliks loomaks“, kuid punaseväelane kasvatatakse kasarmutes vaba ja täieõigusliku kodanikuna. *Punaseväelane ei ole „hall loom“, vaid meie revolutsioonilise pere auliige. Kasarm on rõhumise ja vägivald vastu võitlevate revolutsiooniliste võitlejate punaseks kooliks.* Ühelajal punase sõjaväe õpetamisega sõjakunsti alal pöörab nõukogu valitsus ja juhtiv kommunistlik partei ka suurendatud tähelepanu tema poliitilise arenemise päale. Meie

kasarmutele on ettelugemised, miitingud, parteikoolid ja kirjaoskuse koolid möödapääsematud; 1920 a. keskel oli punases sõjaväes mitte just täpipäälsete andmete järele 150 klubi, üle 1.000 teatri, ligi 10.000 raamatukogu, 1.500 muusikalist ringi. Sel aastal laotas vabariigi revolutsioonilise nõukogu poliitiline valitsus ligi 2 miljoni lendlehte, üleskutset ja broschüüri laiali, mille kõrval saadeti iga päev üle poole miljoni ajalehti välja.

Iga punaseväelane ei pea ainult hästi sõjariistaga ümber käima, vaid ka hästi mõistma seda, mille nimel kutsub teda töölis-talu-pojaline valitsus võitlema. Selles on punase sõjaväe jõud ja selle poolest lööb ta kapitaali sõjaväed üle.

Meie punane sõjavägi sündis revolutsioonilise kodusõja tules ja tugevnes mitmekesistel väerindadel. Ajutised kaotused ja ohvrid, mida kanti töörahva vabastamise altarile, kindlustasid veel rohkem meie sõjaväe ridasid; ta sai võitmatuks ja ta õppis juba töörahva vanlasi võitma ja lööma. Säärane on meil võidukas punane sõjavägi.

Miilitsa sõjavägi.

Kodusõja lõpu liginemisel seisab meil järjekorras meie punase sõjaväe muutmine *punaseks miilitsa sõjaväeks*. Miilitsa süsteemi sisu seisab sõjaväe ligendamises valmistuse protsessile, et kindlate majanduslikkude raionide elav inimeste jõud oleks ka samal ajal sõjaväe osade inimeste jõuks; tööstuslikud raionid ja nendega seotud külad peavad miilitsa väeosade aluseks olema.

Punase miilitsa sõjaväe tihe ja otsekohene side vabriku ja külaga peab veel rohkem meie sõjajõudusid suurendama, kui nad seni olid.

Kuid üleminek miilitsa süsteemile ei või korraga sündida. *Siin on järjekordsus tarviline, et meie kaitse suute ei väheneks.*

Ei tohi ühekski minutiks unustada, et meie oleme hästi sõjariistus oleva vaenlase poolt ümber piiratud. *Päätungimised on veel võimalised ja uut elu ehitades peame alati löögiks valmis olema ja „püssirohu kuivana hoidma“.*

